

ИНДЕКС ЗА ГРАЖДАНСКО ЗДРАВЕ

2021 Г.

Количествено изследване сред деца на възраст 12+ години
Община Враца

Съдържание:

Въведение	2
Права на децата	2
Детско и гражданско участие	7
Участието като изразяване на мнение – доколко са „чути“ децата	15
Участието като стремеж за информираност	17
Участието като стремеж за решаване на проблеми и промяна.....	18
Оценка на съществуващите механизми за детско участие	19
Необходими промени в детското участие	22
Профилиране	24
Профилиране – училищна среда	26
Профилиране – региони на идентификация.....	32
Профилиране – ценностни нагласи	32
Профилиране – семейна среда	44
В заключение:	47

Индексът за гражданско здраве (Индекс) е социологическо проучване на фондация „Софийска платформа“, вдъхновено от инициативата Civic Health Index на американската организация National Conference on Citizenship. Индексът е финансиран по програма „Европа като общност на граждани“, изпълнявана от фондация „Софийска платформа“ в партньорство с MitOst e.V. и с подкрепата на Stiftung Mercator. Приложението на Индекса за 2021 г. е дело на социологическа агенция „Глобал Метрикс“.

Въведение

Подкомпонентът „Детско участие“ като част от Индекса за гражданско здраве е измерен на две нива – национално и общинско, с цел да се установи какви са разликите и приликите в познанията, информираността, нагласите и проявленията на детското участие. Проучването е проведено сред деца на възраст над 12 години, живеещи на територията на община Враца.

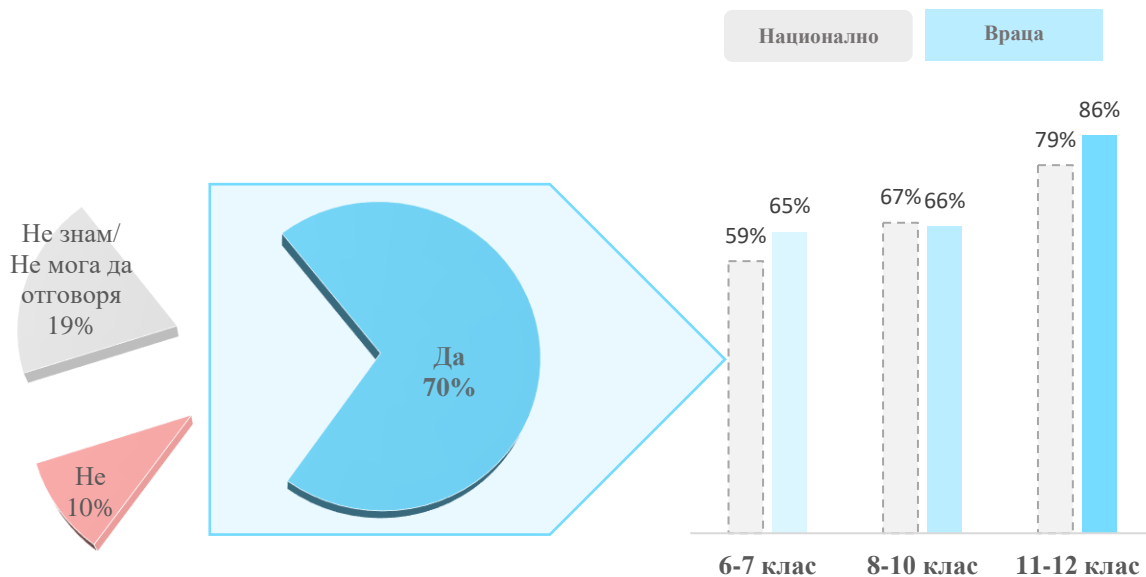
В регионален контекст очакванията са за наличие на специфики, които ще са свързани с това, че в една по-обозрима територия детските инициативи е възможно да бъдат споделени от цялата съвкупност от деца на една и съща възраст и в този смисъл да имат по-хомогенно като прояви детско участие в сравнение с националното ниво.

Права на децата

Ситуацията в община Враца показва някои сходства с националния контекст по отношение на познанията на децата за техните права. Над 70% от децата декларират, че са запознати с тази тема, като младежите в последните класове показват най-висок дял на информираност. Учениците на местно ниво като цяло показват малко по-високо ниво на информираност спрямо данните на национално ниво.

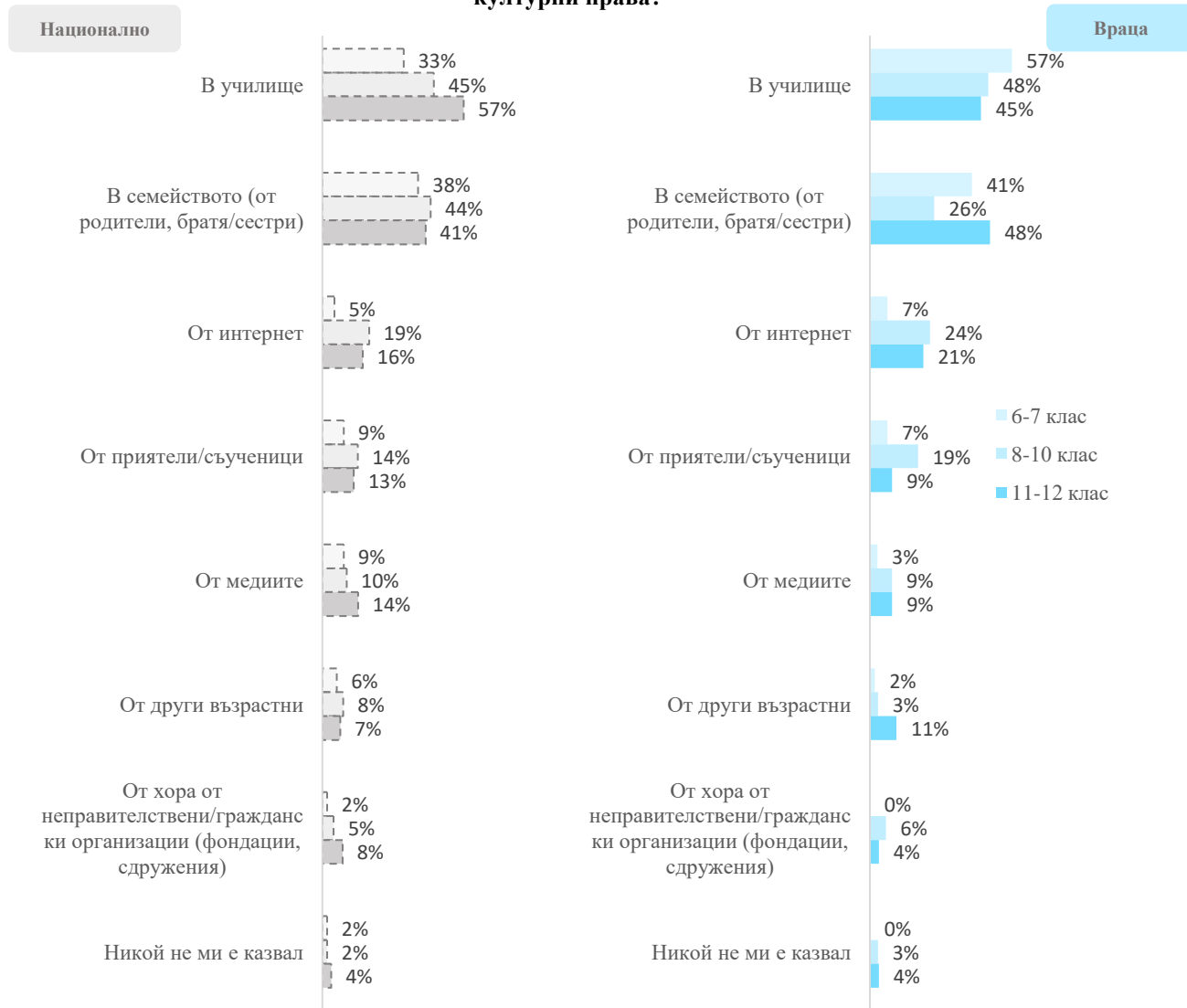
Семейната и социалната среда играят основна роля за запознаването на младежите с темите, засягащи техните права и задължения като членове на обществото. Учениците, посещаващи частни учебни заведения, и такива, споделили амбициите си за придобиване на висше образование, по-често считат, че са запознати със своите граждански, политически, икономически, социални и културни права. Традиционно момичетата се обособяват с по-висока степен на запознатост с изброените.

Знаеш ли, че децата имат граждански, политически, икономически, социални и културни права?

При децата в прогимназиалния образователен етап много по-силно декларирано е училището като фактор в информирането за правата им. С повишаване на възрастта институцията губи своите позиции сред младежите и те по-често започват да търсят информация от медиите и интернет. При втори гимназиален етап пък се появява нагласа за търсене на юридическа помощ при нарушаване на правата, каквато не се наблюдава на национално ниво.

Откъде разбра, че децата имат граждански, политически, икономически, социални и културни права? *

* Разликите в цвета показват съответните класове, като от най-светло (6-7 клас) преминава към най-тъмно (11-12 клас).

За децата от 6 и 7 клас във Враца училището е основен източник на информация за правата на детето, докато на национални ниво тази институция припознават в по-голяма степен учениците в 11 и 12 клас. Анкетираните ученици от последните гимназиални класове във Враца получават тази информация предимно в рамките на семейството. Децата и младежите от Враца, които към момента живеят в по-големи градове в страната, по-често са разбирали за своите права в училище и в семейството си. Макар и останалите да следват сходни тенденции, населяващите малки градове и села по-често споделят, че все още

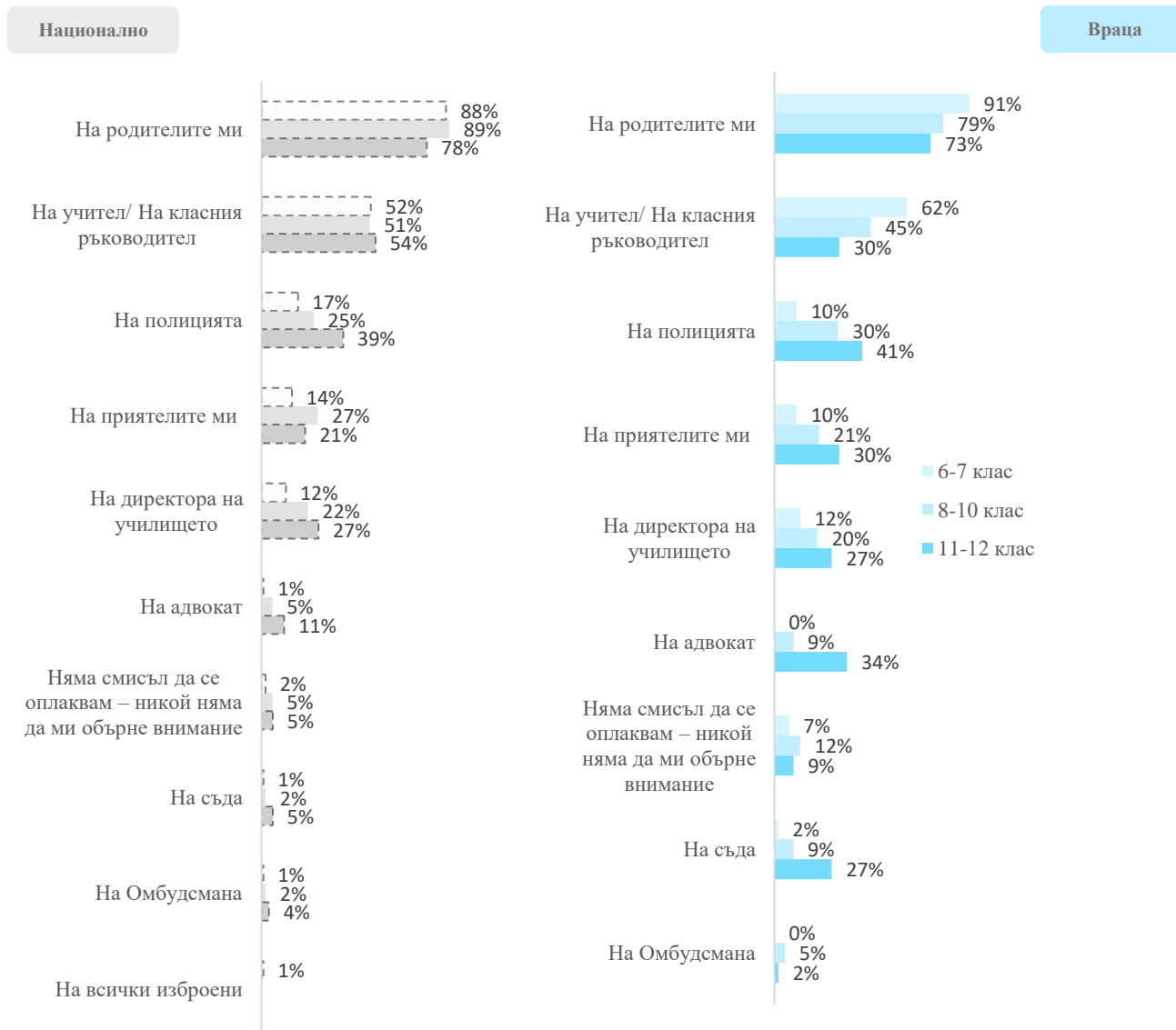
никой не им е помогнал да научат за своите граждански, политически, икономически, социални и културни права.

Семейната среда е другото значимо пространство, в което децата по достъпен за тях начин научават повече по тази тема. Момчетата вземат силен превес сред получените информация от семейство си, като тази тенденция се повтаря и по отношение на останалите информационни канали. Момчетата вземат превес единствено сред информиралите се от приятели и неправителствени организации.

Важно е да се отбележи мястото на интернет ресурсите като източник на информация. За близо една четвърт от учениците между 8 и 10 клас интернет пространството им дава необходимото познаване и разбиране за това какви права и задължения имат като подрастващи. Десетокласниците откриват информация по този начин около два-три пъти по-често от останалите, те заявяват значително по-често и че са се запознали с правата си от медиите. Трябва да се отбележи, че децата, попадали в рискова ситуация по-често от останалите, са търсили своите граждански, политически, икономически, социални и културни права в интернет.

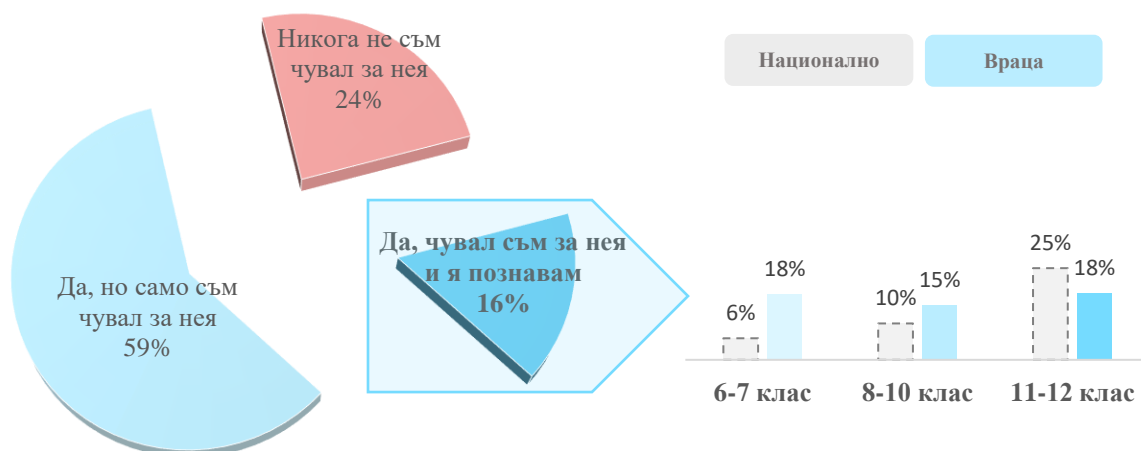
Неправителственият сектор във Враца не е сред организациите и институциите, които са припознати като активно участващи в процеса на информиране на подрастващите за техните права.

Ако някой наруши твоите права, на кого можеш да се оплачеш?

Проучването сред учащите в община Враца показва много ясен модел на разбиране как трябва да се постъпи, ако подрастващият е изправен пред проблем, свързан с неговите права. Моделът при децата в 6-7 клас е обвързан със семейството и учителите като източници на авторитет и закрила, докато в по-горните класове очакванията за подкрепа са насочени към полиция, съд, адвокат и директора на училището. Не се наблюдават сериозни статистически разлики в разпределението по пол с изключение на това, че момчетата показват значително по-силна склонност да се оплачат в полицията.

Запознат ли си с Конвенцията на ООН за правата на детето?

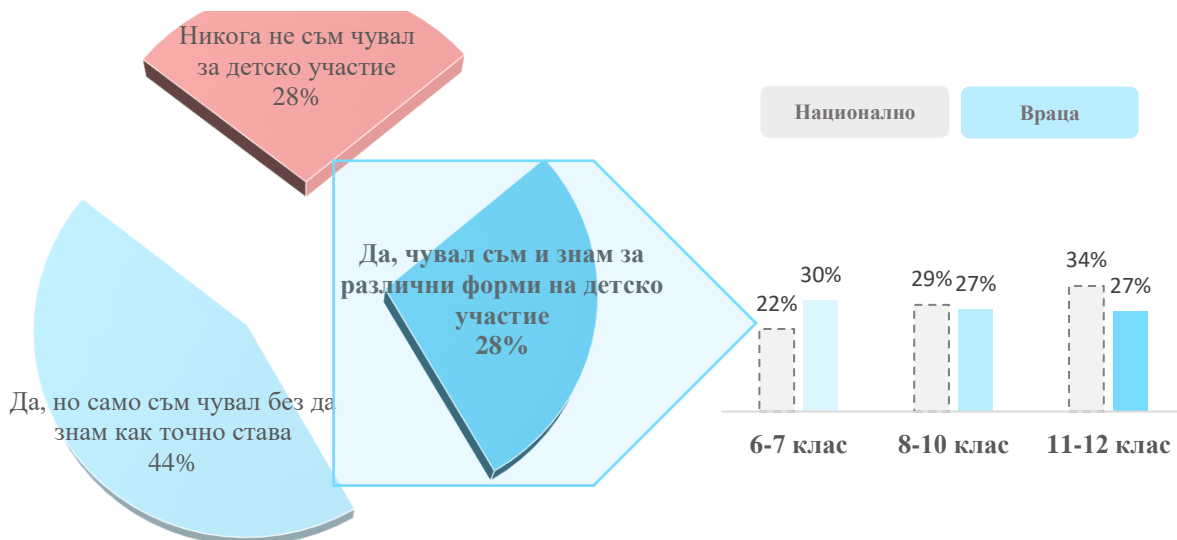
В община Враца се наблюдават почти равни дялове на информираност сред учениците от различни класове за Конвенцията на ООН за правата на детето. Относително нисък е делът на тези, които заявяват, че я познават. За разлика от националното проучване, в което се вижда как делът на децата, които познават документа, нараства с преминаване към по-горни класове, тук децата заявяват почти еднаква информираност, независимо от класа, в който са.

Това може да се дължи на специфични програми, които се реализират на територията на общината, или на проведена конкретна инициатива през последната година, която е обхванала ученици от всички класове.

Детско и гражданско участие

По темата за детското участие наблюдаваме сходна информираност. Отново имаме почти равни дялове между класовете на познания по тази тема. Още по-интересното е, че при учениците от 6-7 клас се наблюдават дори малко по-голям брой деца, които потвърждават, че имат представа от детско участие. Това още веднъж насочва към вероятността конкретна програма и проект да са реализирани в училищата във Враца.

Знаеш ли какво означава детско участие?

Като цяло делът на запознатите с различни форми на участие е еквивалентен на този в страната. Затова и разглеждането на данните през този профил респонденти, сравнен с националния такъв, изглежда подходящ подход.

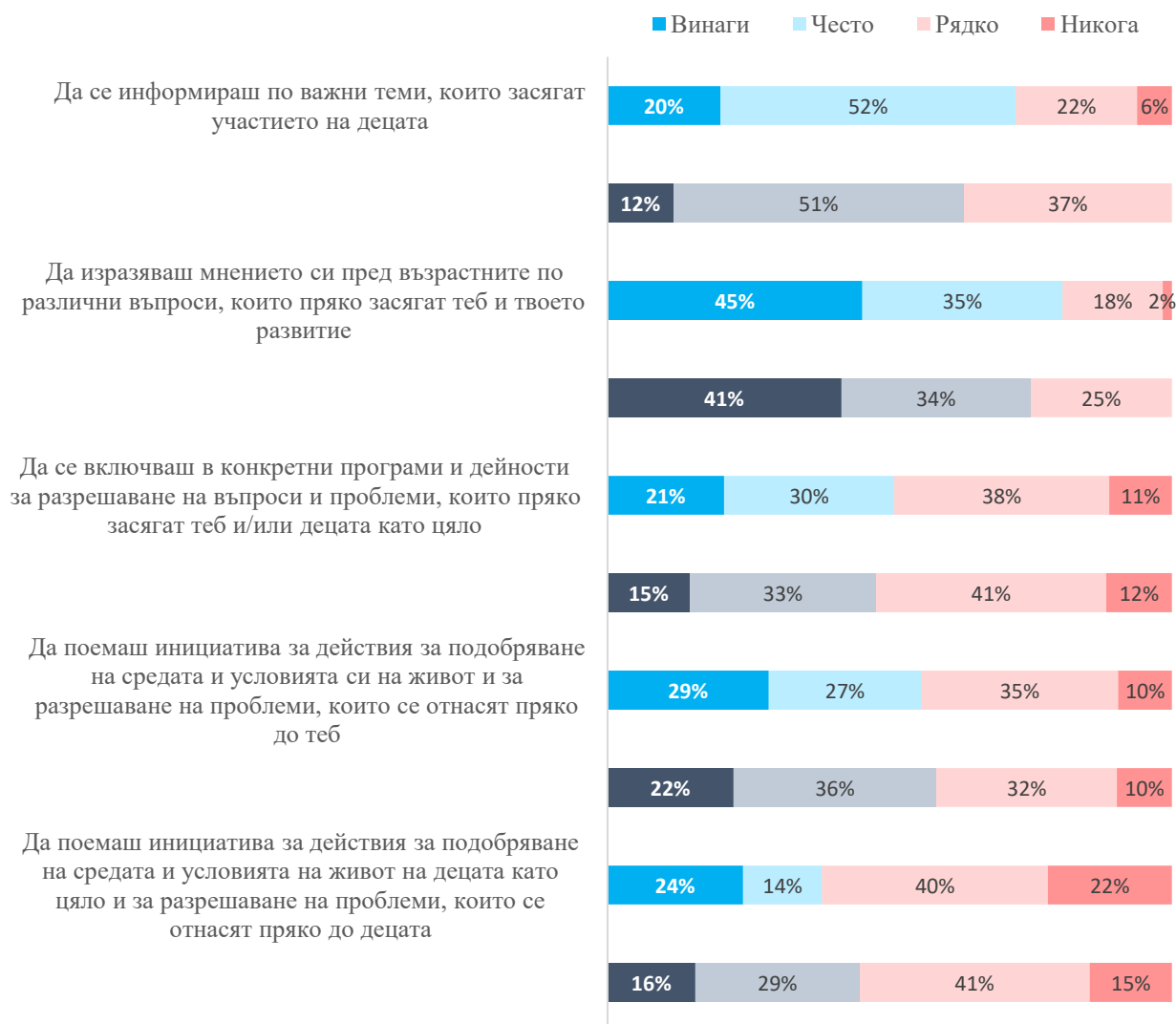
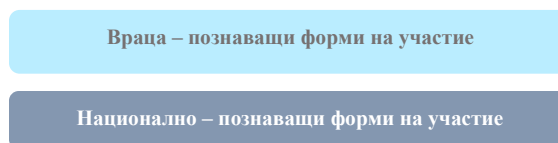
Разпределението на профила на „запознатите с различни форми на детско участие“ по класове е относително равномерно, като се наблюдава по-голяма концентрация в 8 клас. Децата от 6 клас най-често са избирали опцията „Чувал съм, но не знам какво представлява“. Десетокласниците пък най-често споделят, че никога не са чували информация по темата. Интересна тенденция е, че децата с по-нискообразовани родители и такива, живеещи в малки градове, по-често заявяват, че не познават различните форми на детско участие. Децата от профилирани училища (хуманитарни науки, език и др.) са значително по-запознати от останалите.

Както и в останалите случаи, семейството (34,3%) и училището (36%) заемат най-значима роля при първите стъпки в разбирането на детското участие. Делът на децата обаче, които заявяват, че никой не им е говорил по темата, е 19.8 %, а за сравнение само 6,5% са децата, които казват същото, но по темата за правата на детето. Интернет отново се явява трети по значимост източник на информация, което показва колко важно е съдържанието, което се публикува по темата, и доколко то е адаптирано и предвидено да бъде разбираемо за съответните възрастови групи. Трябва да се вземе предвид обаче, че

младежите започват да търсят информация по темата в интернет най-често след навършване на 14-годишна възраст.

Разглеждайки пътя, по който учениците достигат до информацията, свързана с детско участие, се откроява ясна тенденция. Възпитаниците на профилирани училища се обособяват с най-висок дял ученици, информирани по темата, и с най-висок дял ученици, добили тези знания в училище.

Колко често се случва:

При формите на участие, свързани с усещането за чуваемост, включване и инициатива, децата в общината показват сходства с националните тенденции. Забелязваме малко по-сериозна категоричност, както и известна степен на изравняване на усещането „засяга ме лично“ и „засяга децата като цяло“. По-категорично децата във Враца декларират действия, свързани с:

- информирание;
- включване в конкретни инициативи;
- поемане на инициативи.

В тази група интересното е, че 22 % посочват, че никога не са правили инициативи за подобряване на средата и разрешаване на проблеми на децата.

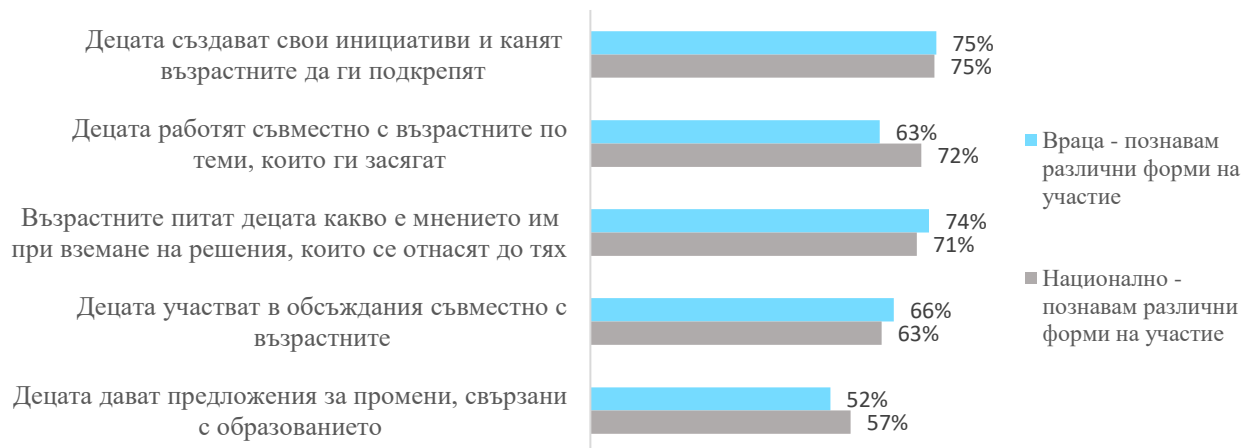
И в община Враца, и на национално ниво индикаторът, базиран на концепцията на „Стълбата на Роджър Харт“, показва, че най-често се случва възрастните да питат децата за мнението им. В тази част от страната обаче по-често е споделяно мнението, че се наблюдават случаи, при които децата създават свои инициативи и канят възрастните за участие.

	Случва се	
	Национално ниво	Община Враца
Възрастните питат децата какво е мнението им при вземане на решения, които се отнасят до тях	65.1%	71.4%
Децата участват в обсъждания съвместно с възрастните	56.7%	57.9%
Децата дават предложения за промени, свързани с образованието	42.0%	45.6%
Децата работят съвместно с възрастните по теми, които ги засягат	55.1%	55.5%
Децата създават свои инициативи и канят възрастните да ги подкрепят	52.5%	72.0%

Момчетата са относително по-склонни да подкрепят изброените твърдения, с изключение на това, че децата успяват да дават предложения, свързани с образованието. Най-малките ученици, обхванати от изследването (6 клас), също значително по-рядко смятат, че децата вземат участие по теми, свързани с образование. Според статистическото разпределение най-сериозна разлика между отговорите на учениците във Враца и тези на национално ниво се наблюдава по отношение възможността децата да работят съвместно с възрастните по теми, които ги засягат. Делът на децата от Враца, припознаващи тази възможност, е 9 процентни пункта по-нисък от регистрираното на национално ниво. Учениците от училища с техническа насоченост почти категорично са на мнение, че това не се случва. Забелязва се също, че колкото по-малко е населеното място, в което живеят в

момента учениците, толкова по-скептични са към наличието на съвместна работа между деца и възрастни.

Кое от следните се случва към момента у нас:

Гледайки данните през призмата на „активните“ деца, във Враца в по-малка степен има съвместни дейности между деца и възрастни. Ако проследим какви са тези инициативи, могат да се идентифицират проявленията на тази активност.

За цялата съвкупност на подрастващите, които са участвали в анкетното проучване, е интересно да се види в какви активности са участвали и в кои никога не са имали възможност да участват:

Участвал ли си в:	Да	Не, никога
Младежка организация към политическа партия или съвет	13.5%	86.5%
Природозащитна група или организация	32.3%	67.7%
Организация, ориентирана към човешките права	14.5%	85.5%
Набиране на финансови средства или вещи за определена благотворителна кауза	52.0%	48.0%
Доброволческа дейност и/или проект в подкрепа на нуждаещи се	57.6%	42.4%
Доброволческа дейност и/или проект с цел позитивна промяна в местната общност (в квартала, населеното място)	34.9%	65.1%
Доброволческа дейност и/или проект с цел облагородяване на средата, в която живееш	44.3%	55.7%
Група за защита на животните	32.2%	67.8%
Младежка кампания относно някакъв проблем	32.7%	67.3%

Обществена младежка група (например група на момчета/момичета скаути)	15.0%	85.0%
Религиозна група или организация	14.1%	85.9%
Обществена младежка група (например местен спортен отбор)	47.8%	52.2%
Инициативи на ученици от твоето училище	54.4%	45.6%
Дебат на гражданска, политическа, икономическа, социална и/или културна тематика	18.3%	81.7%
Подписка, петиция и/или жалба	33.5%	66.5%
Протест	17.2%	82.8%

Интересно е да се види сходството в дяловете на учениците, които са били част от инициативи на тяхното училище, и на тези, които не са били. Доброволческа дейност и/или проект с цел позитивна промяна в местната общност е относително непознато като инициатива.

Важно е да се обърне внимание на факта, че по отношение на дейностите, които остават в периферията на личния опит на учениците, наред с дейности като протести и религиозни групи се нарежда и участието в организации, ориентирани към човешките права.

На следващата графика данните вече са разгледани в сравнителен план между двете групи ученици – на национално и местно ниво, които са обединени от познанията си в сферата на детското участие.

Разликите в нивата на участие в различни инициативи са в посока по-рядко участие в описаните инициативи при децата от община Враца, отколкото на национално ниво. Наблюдават се по-високи дялове в някои специфични теми, което най-вероятно е резултат от актуални за общината инициативи, в които са се включили повече ученици. Възможна хипотеза е, че местният контекст предизвиква определен тип недоволство и желание за промяна на статуквото, а не просто активно включване в него.

В кое от следните си участвал:

Какво те мотивира да участваш:

В какво си участвал и какво те мотивира?

Във Враца мотивацията, предизвикана от конкретни проблеми, е посочвана значително по-често, отколкото на национално ниво. Сериозна е разликата между представителите на целевата група на двете изследвани нива. Децата от общината в значително по-малка степен вярват в смисъла на полагането на лични усилия за постигане на позитивна промяна и че има смисъл да са активни.

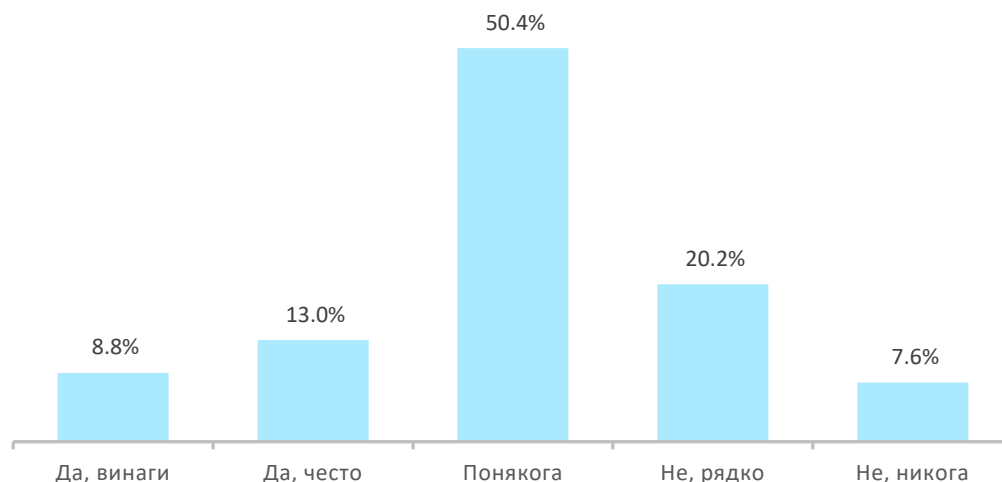
В статистическото разпределение сред всички анкетирани ученици във Враца също се наблюдават интересни тенденции. Младежите, споделили, че за тях водеща мотивация е наличието на конкретен проблем, са предимно в последните гимназиални класове и са заявили желание за придобиване на висша образователна степен. Децата, попадали в рискови ситуации, също подкрепят твърдението в много голяма степен, като при тях се наблюдава цялостно по-реакционно поведение. Според статистическото разпределение тази група по-често би се мотивирала от конкретна позиция, която иска да защити или реализира.

Момчетата отново се обособяват като активната група, докато момчетата разпознават нуждата от активност и непримиримост с нередностите, но рядко виждат себе си като активни участници в процеса. Тази нагласа споделят предимно ученици от училища с техническа насоченост. Според данните изброените възможности много по-често играят роля на мотивиращ фактор при деца, които някога са попадали в рискована ситуация. Те много по-често от останалите са споделяли, че искат да бъдат част от позитивна промяна. С напредването на възрастта анкетираните ученици започват да разпознават своите отговорности като част от обществото и обществената среда, в която се намират. Изброените твърдения представляват мотивиращ фактор най-вече за младежите от последните гимназиални класове, докато по-малките по-скоро се обединяват около това, че трябва да са активни и да не остават безучастни при наличието на проблем.

Участието като изразяване на мнение – доколко са „чути“ децата

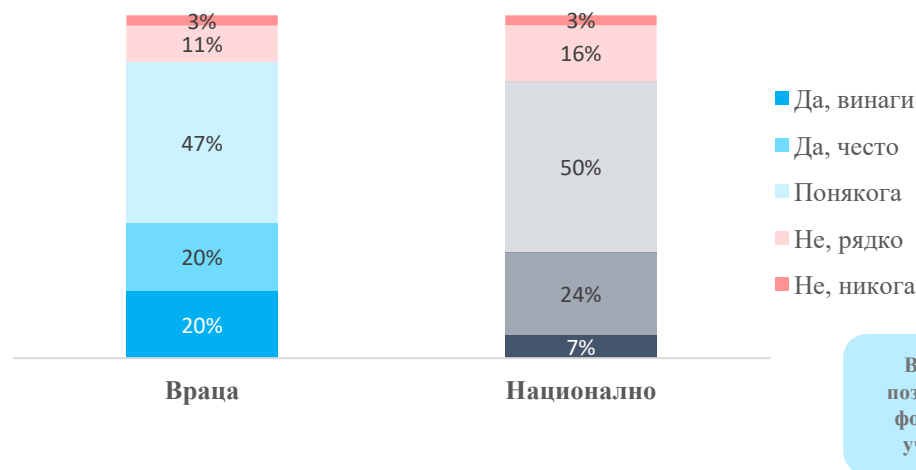
Като цяло децата във Враца декларират, че са „чути“ в сходна степен, в която и децата на национално ниво. Но от гледна точка на процентните дялове тези, които заявяват, че по-скоро не са чути, са повече, отколкото групата, която заявява, че по-скоро е чута. Статистическото разпределение по възраст показва, че учениците в последните гимназиални класове по-често са склонни да твърдят, че **мнението на децата не се чува** или това се случва рядко. Учениците, попадали в риск, също по-често са на мнение, че децата и възрастните не комуникират добре по важни теми. От друга страна, представителите на учебни заведения с хуманитарна насоченост са най-склонни да се съгласят, че гласът на децата се чува от възрастните. Това мнение споделят и най-много деца от 8 клас.

Чува ли се гласът на децата от възрастните по важните теми според теб?

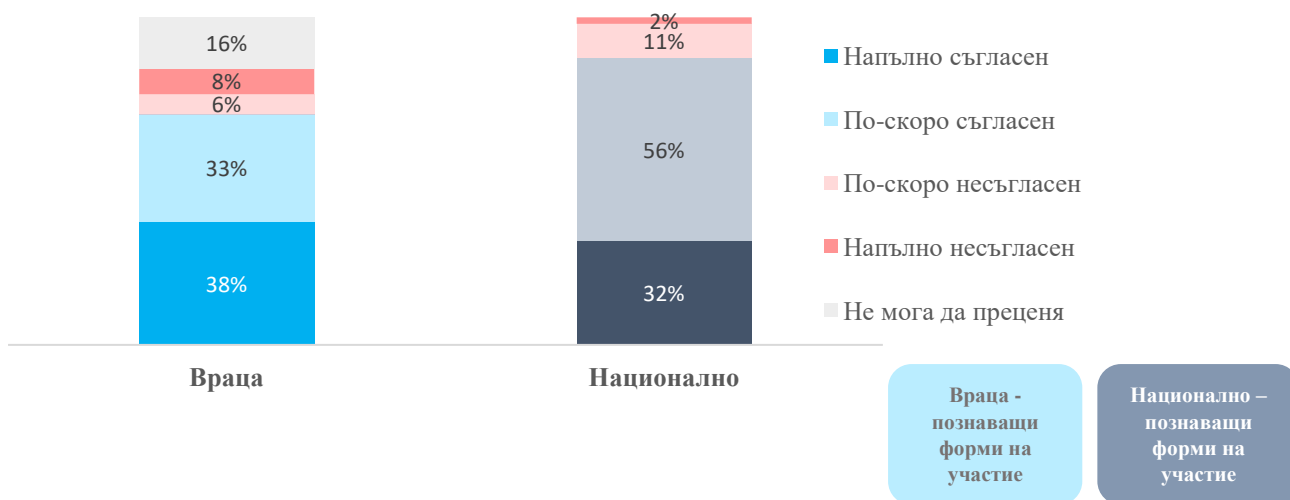

Що се отнася до профила на **познаващите форми на участие** – те са по-категорични на принципно ниво. Въпреки това декларират, че има известно разминаване между усещането, че децата по принцип са чути, и реалността, в която тяхното лично мнение е било зачетено.

Чува ли се гласът на децата от възрастните по важните теми според теб?

Чувствам, че моето мнение е зачитано и има значение.

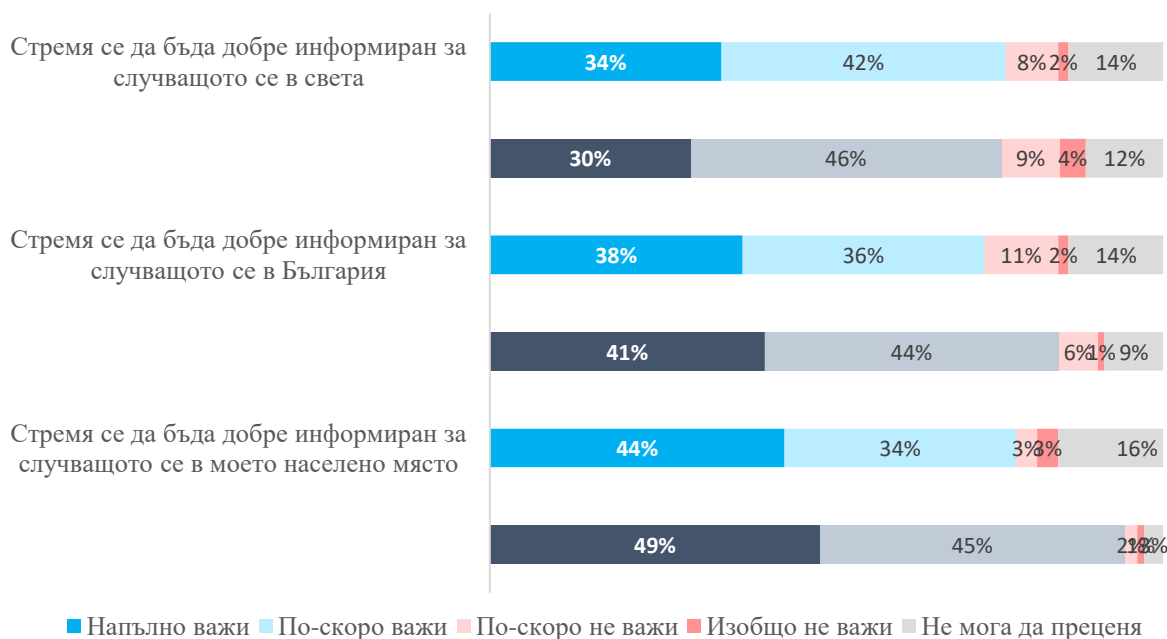

Ако гледаме данните сред учениците, които познават форми на детско участие, се формира изводът, че колкото по-големи са, толкова по-чут се чувстват. Най-големи оптимисти по отношение зачитане на тяхното мнение са отново децата от последните гимназиални класове. Тези статистически зависимости показват, че сред подрастващите се установява силна връзка между това дали са информирани за възможностите, свързани с детско участие, и до каква степен смятат, че гласът на децата се чува и има значение в процеса на вземане на решения.

Участието като стремеж за информираност

Почти половината от анкетираните ученици (44%) заявяват, че се стремят да бъдат добре информирани за случващото се в тяхното населено място, докато на национално ниво това се заявява от 30.7%. Като цяло декларираният стремеж към информираност при анкетираните деца на територията на община Враца е по-висок от този на национално ниво. Стремежът към получаване на информация за населеното място, за страната и за света е сходно разпределен при профила на **познаващите участие** във Враца и на национално ниво. Във Враца се наблюдава леко „насочване“ на желанието за информиране в посока регион – световни събития.

Доколко всяко от следните важи за теб:

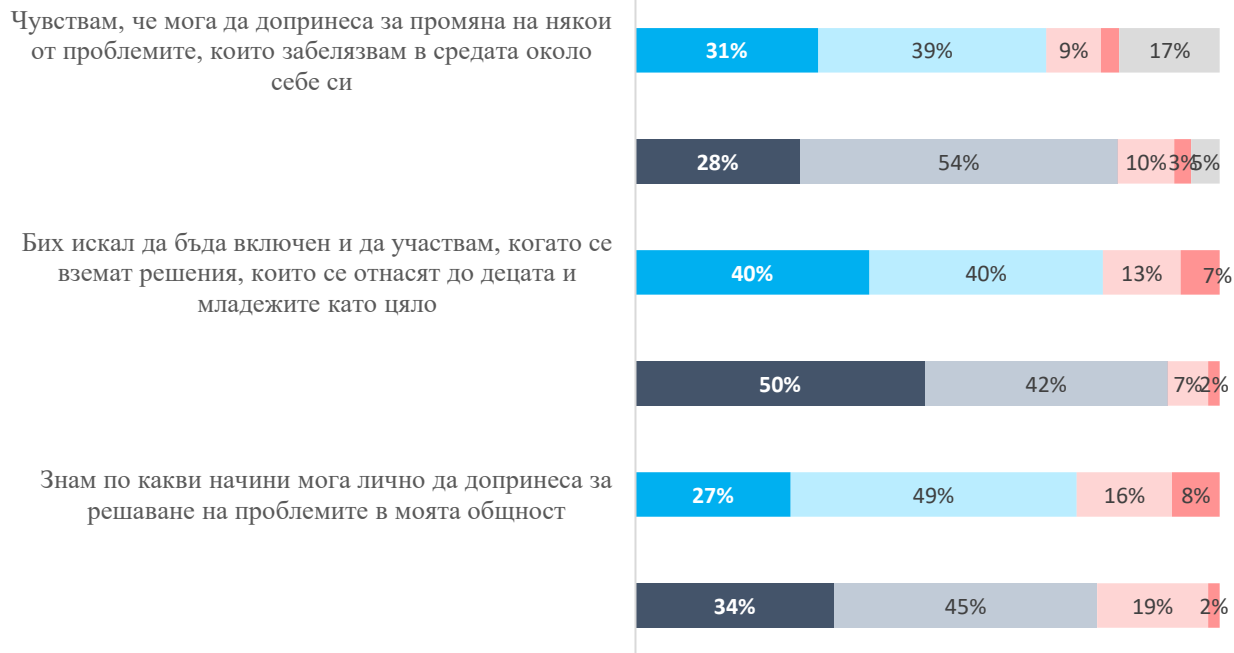
Участието като стремеж за решаване на проблеми и промяна

Над 70% от децата заявяват, че чувстват, че могат да допринесат за промяна на някои от проблемите, които забелязват в средата около себе си. Когато обаче пренесем тази нагласа в полето на знанието, чрез което да се осъществи действие, вече само 21,6% са напълно сигурни в своите познания. А следващото ниво – заявяването на желание за участие в процесите на вземане на решение – се отнася до 33,2% от участниците. Ако разгледаме националния и врачанския профил на „познаващите форми на участие“, се виждат както някои сходства в заявените позиции като например знанието за участие, така и разлики в това доколко са готови децата от Враца спрямо децата на национално ниво да заявят категорично ангажираността си с процесите на вземане на решение. Тази категоричност се наблюдава в по-малка степен на територията на общината.

Доколко всяко от следните важи за теб:

Враца - познаващи форми на участие

Национално – познаващи форми на участие

■ Напълно важи ■ По-скоро важи ■ По-скоро не важи ■ Изобщо не важи ■ Не мога да преценя

Оценка на съществуващите механизми за детско участие

Оценката, която дават подрастващите от община Враца за създадените механизми и подкрепата за детско участие, е по-висока от тази на национално ниво. Близо три пъти повече деца посочват, че има достатъчно информация за правото на децата на участие и тя е разбираема. Сред тях най-голяма е групата на децата, които се стремят към висше образование.

Отново чувството за подкрепеност да изкажат мнението си е по-силно в общината.

До каква степен си съгласен със следните твърдения:	* Данните са сред всички анкетирани	Напълно съгласен		
		Национално ниво	Община Враца	Разлика
	Има достатъчно леснодостъпна информация за правото на децата на участие	9.8%	28.3%	18.6%
Информацията за правото на децата на участие е представена на достъпен и разбираем език	12.4%	32.2%	19.8%	

Децата са насърчавани да дават глас на своите притеснения по обществени въпроси, които ги засягат	12.4%	28.9%	16.5%
Създадени са достъпни механизми за подаване на сигнали при нарушения на правата на децата	15.0%	32.0%	17.0%
Създадени са и достъпни, и безопасни механизми за търсене на помощ от децата при случаи на насилие или злоупотреба с тях	18.2%	34.8%	16.6%
Чрез участието децата придобиват умения, знания и увереност, които подкрепят тяхното развитие	33.2%	47.2%	14.0%

Разглеждайки вече в сравнителен план групата на запознатите с различни форми на детско участие, се наблюдават няколко тенденции.

И във Враца тези, които познават форми на участие, по-силно ги оценяват като инвестиция за успешно развитие, но тази тенденция е по-слабо изразена, отколкото в национален мащаб. Механизмите за защита и подаване на сигнали за нарушени права са оценени още по-категорично като работещи, което е в съответствие с изразената нагласа за търсене на юридическа защита на правата, специфична за горния гимназиален етап на училищното образование.

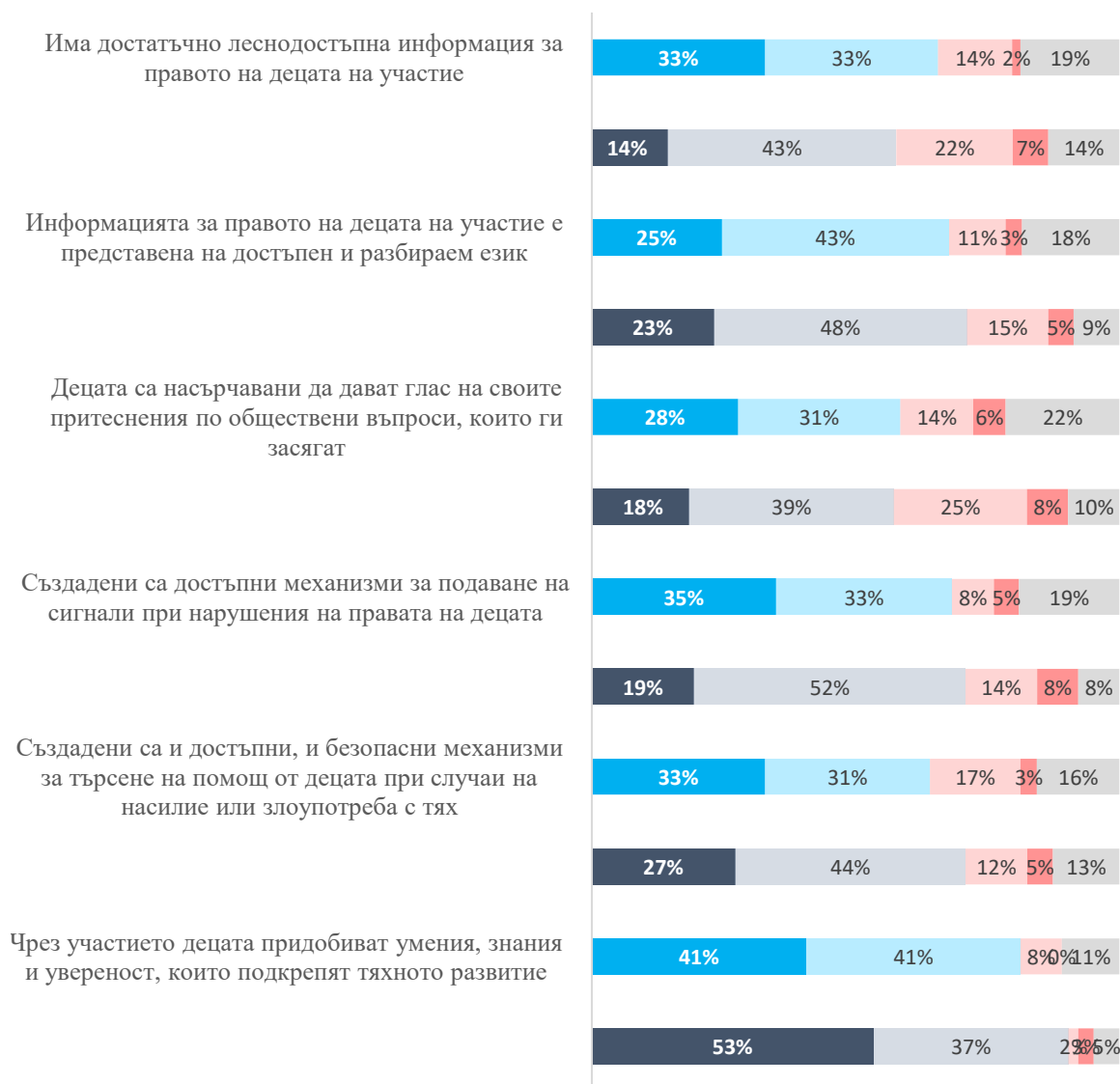
Най-силно подкрепеното твърдение, че чрез участието децата придобиват умения, знания и увереност, които подкрепят тяхното развитие, е разпространено сред всички възрастови групи. Забелязва се обаче, че по-малките са значително по-склонни да подкрепят твърдението категорично, докато тези в последен гимназиален етап предпочитат да отбележат, че са „По-скоро съгласни“. Тази тенденция се повтаря и по отношение на останалите твърдения. Момчетата и възпитаниците на технически училища по-често дават категорични отговори, като се забелязва, че в тази група влизат и предимно деца, които не са попадали в рисковата ситуация.

Доколко си съгласен с всяко от следните:

Враца - познаващи форми на участие

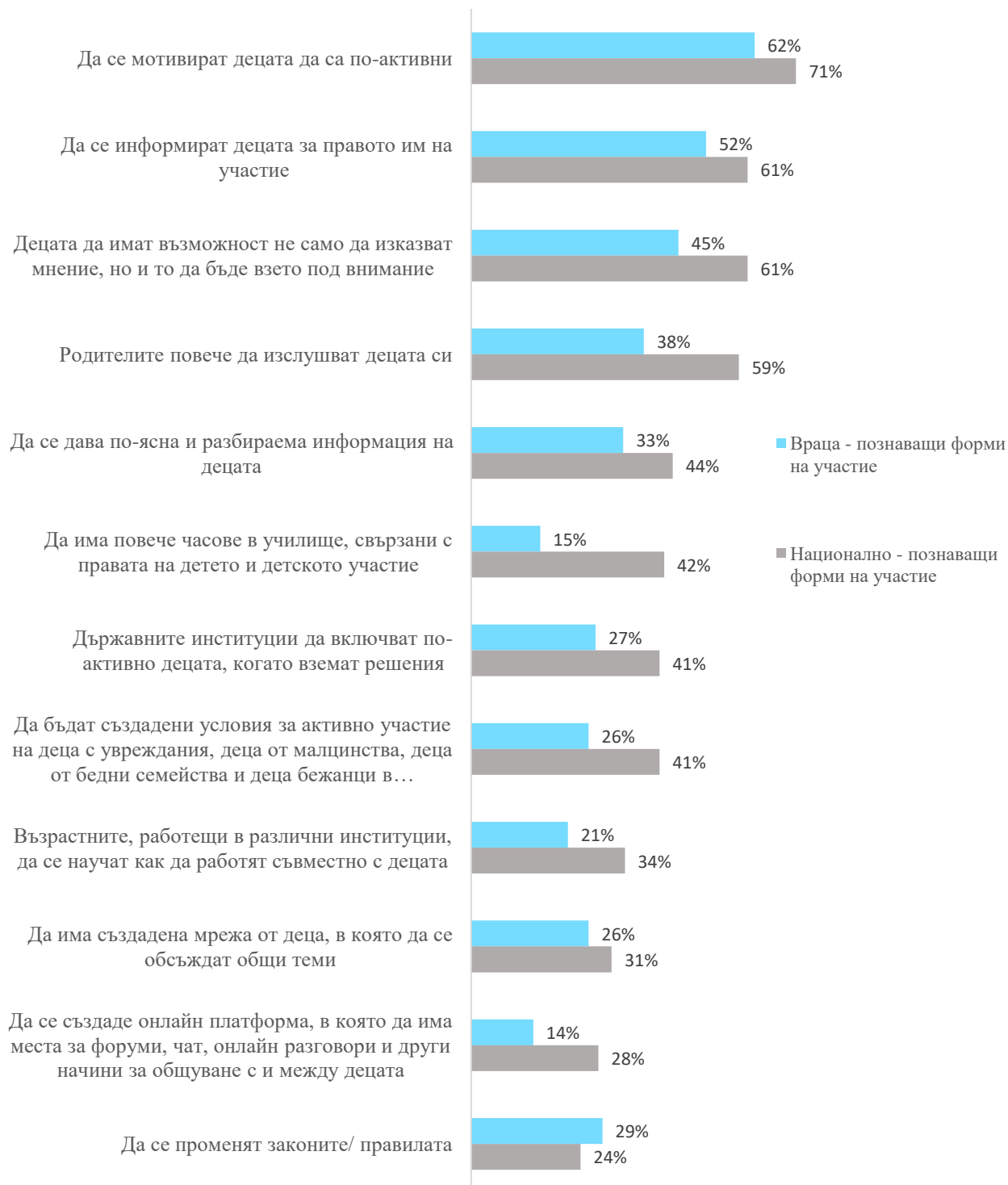
Национално – познаващи форми на участие

■ Напълно съгласен ■ По-скоро съгласен ■ По-скоро несъгласен ■ Напълно несъгласен ■ Не мога да преценя

Необходими промени в детското участие

Какво е необходимо да се промени по отношение на детското участие в България?

Критиките сред групата на информираните деца в основата си следват тези на национално ниво. Разлики виждаме в отношението към ролята на институциите и правилата, които трябва да бъдат променени. Подобни настроения биха могли да се впишат в контекста на хипотезата, че във Враца съществува по-голям натиск за промяна на някакво, привиджано като проблематично, статукво.

Анализът на данните на цялата съвкупност от анкетираните деца показва разлики между гледните точки на национално и общинско ниво. Очакваната промяна за подрастващите във Враца е насочена към полагане на усилия за мотивация на децата към активност. Интересно е да се отбележи, че във Враца не се търси решение в посока повече часове в училище, посветени на правата на детето.

Статистическото разпределение по възраст сред всички анкетираните ученици във Враца очертава интересни тенденции. Според данните десетокласниците значително по-често от останалите намират за проблем това, че родителите не изслушват достатъчно децата си. Учениците от 6 клас, от своя страна, са по-силно обединени около твърдението, че е необходимо децата да бъдат информирани за детското участие и същевременно да бъдат мотивирани те самите да вземат участие. Момчетата отново се обособяват в по-голяма степен като социално чувствителни и по-често виждат нужда от промени по отношение на детското участие у нас, докато момчетата вземат превес единствено при общо поставеното твърдение, че „Трябва да се променят законите“.

Децата, попадали в рисковата ситуация, по-често от останалите смятат, че има нужда от промени в начина, по който се осъществява детското участие у нас. Статистическото разпределение ясно обособява няколко твърдения, които са значително по-силно разпознати от младежите, попадали в риск. Те са свързани с това, че за да се подобри участието на децата в процесите на вземане на решения, родителите трябва повече да ги изслушват, да бъдат създадени условия за активно участие на деца с увреждания, деца от малцинства, от бедни семейства и бежанци и да има създадена мрежа, в която да се обсъждат общи теми.

	* Данните са сред всички анкетираните	Национално ниво	Община Враца	Разлика
Какво според теб трябва да се промени по отношение на	Да се променят законите/правилата	27.7%	24.6%	-3.2%
	Да се информират децата за правото им на участие	56.3%	60.0%	3.7%
	Да се мотивират децата да са по-активни	55.0%	65.4%	10.4%

детското участие в България?	Държавните институции да включват по-активно децата, когато вземат решения	32.5%	32.5%	0.0%
	Родителите повече да изслушват децата си	53.7%	50.8%	-2.8%
	Да бъдат създадени условия за активно участие на деца с увреждания, деца от малцинства, деца от бедни семейства и деца бежанци в процесите на вземане на решения, които се отнасят до тях	28.5%	31.7%	3.1%
	Децата да имат възможност не само да изказват мнение, но и то да бъде взето под внимание	50.8%	43.8%	-7.0%
	Възрастните, работещи в различни институции, да се научат как да работят съвместно с децата	27.2%	23.8%	-3.5%
	Да се дава по-ясна и разбираема информация на децата	41.9%	36.7%	-5.2%
	Да има повече часове в училище, свързани с правата на детето	35.3%	17.5%	-17.8%
	Да има създадена мрежа от деца, в която да се обсъждат общи теми	18.1%	20.4%	2.4%
	Да се създаде онлайн платформа, в която да има места за форуми, чат, онлайн разговори и други начини за общуване с и между децата	19.1%	17.5%	-1.6%
	Не знам	0.3%		

Профилиране

Профилът на познаващите различни форми на участие във Враца се държи по-различно от този на национално ниво. Доколкото на национално ниво това са активните, чути и мотивирани деца, то на локално ниво те изглеждат по-скоро като активните и ангажирани гранични случаи на фона на едно по-статично статукво.

Няколко ключови момента си струва да бъдат отбелязани:

Във Враца познаващите форми на участие не се отличават по това, че родителите са с по-високо образование, или че къщи библиотеката е по-богата – обратното, по-граничните проблеми в битовата среда се декларират по-скоро в тази група. Тоест познаващите форми на участие не се социализират в по-престижен семеен контекст.

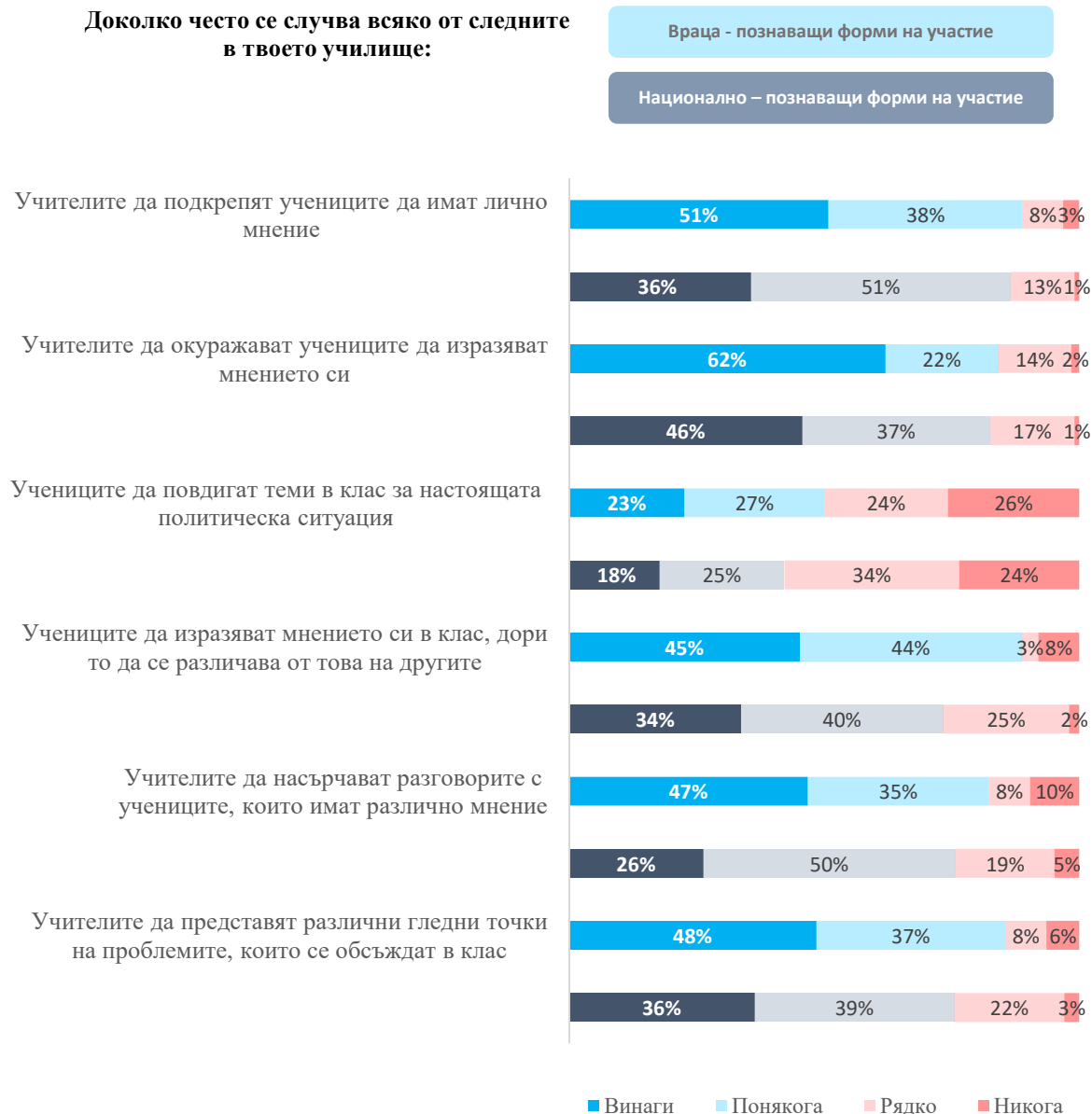
В училищната среда те „звучат“ по-силно в сравнение с този профил на национално ниво, по-сигурни са в това какво се случва в училище – учителите подкрепят изразяване на мнение, училищният съвет е много деен, те самите често са отговорници на класа. В добавка за тях „претовареността с учебен материал“ далеч не е такъв голям проблем, сравнено с други трудности при децата. Чисто съдържателно, като чувствителност към обсъждани теми, изключвайки формирането на гражданска позиция, което е характерно за този профил деца, те не са много различни от другите деца във Враца.

Ценностните им нагласи обаче се различават – при този профил във Враца забелязваме известен консерватизъм що се отнася до полови роли – индикатор, който е работил най-добре от всички ценностни индикатори за чувствителност към различие.

При тези, които познават форми на участие, дори момичетата (сравнени с всички анкетираните момичета от Враца) са по-склонни да се съгласят, че жените не са толкова добри лидери и че не е тяхна работа да се месят в политиката.

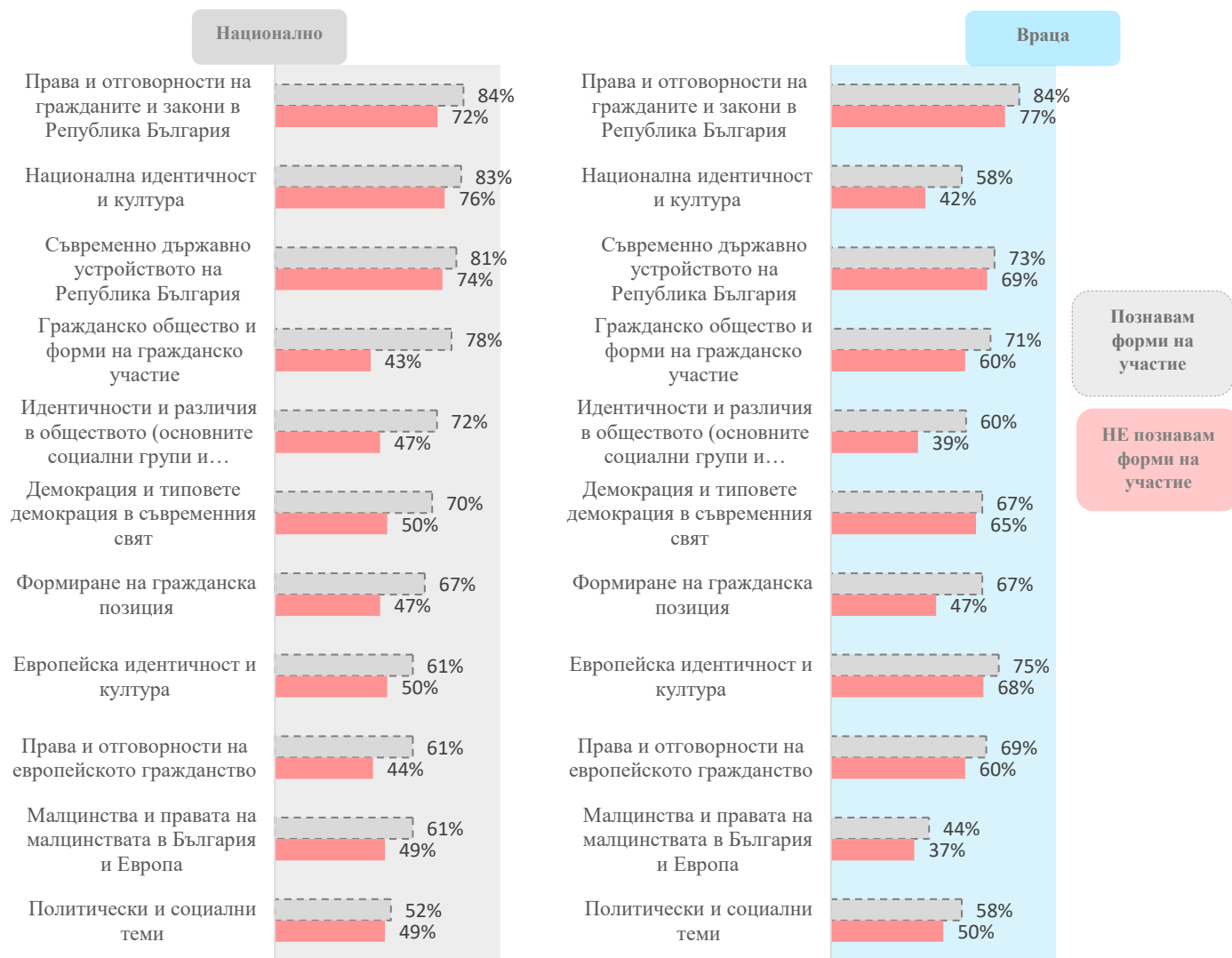
От друга страна, що се отнася до концепциите за гражданско участие и активност, Враца стои различно от националния контекст. Клъстеризацията в отговорите според училището допринася донякъде за усилване на определени нагласи – като тази за природозащитен активизъм, която излиза по-силно на дневен ред. В допълнение декларацията, че част от активните деца са участвали в протестни активистки дейности, се потвърждава и от заявената им сигурност какво биха направили, когато станат пълнолетни – доста по-силно се проявява протестната вълна в сравнение с нагласата на национално ниво.

Профилиране – училищна среда

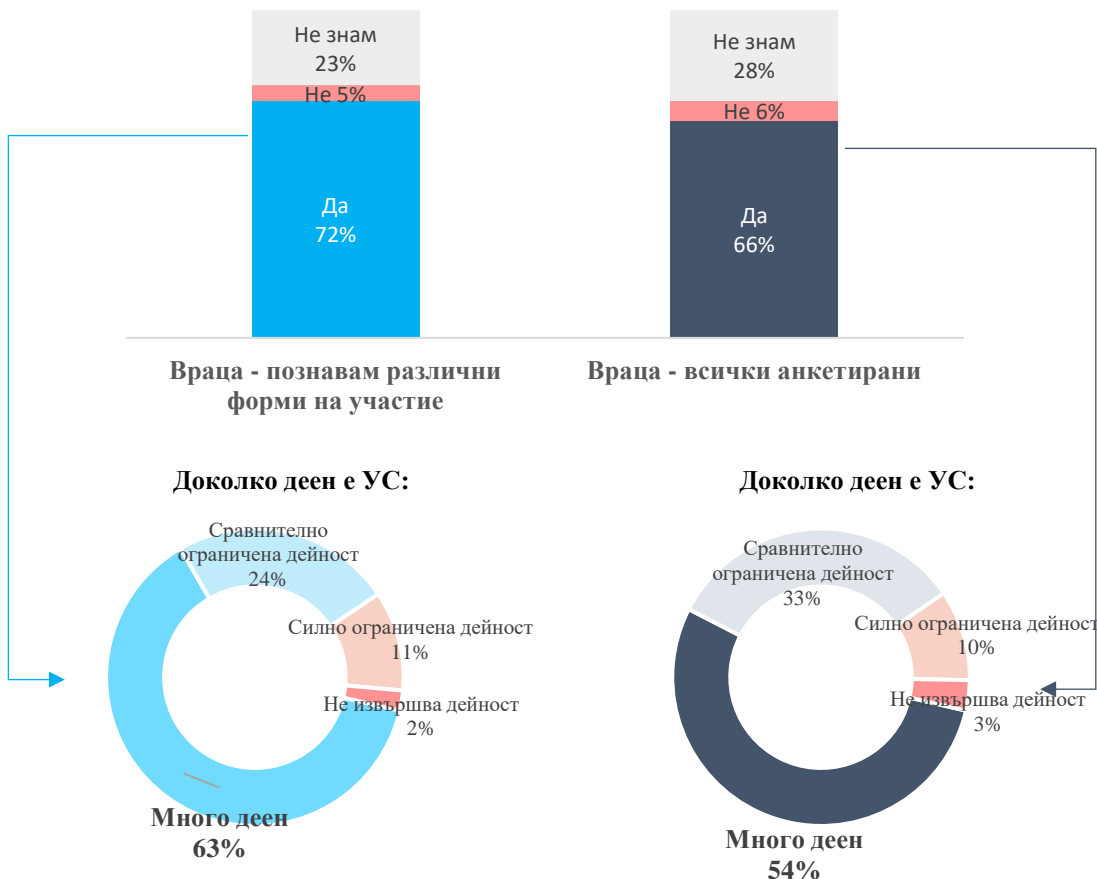
Данните от проучването показват една толерантна, подкрепяща и мотивираща училищна среда по отношение на чуваемост на гласа на учениците. Това е най-силно изразено в мнението, че учителите не просто изслушват, но и окуражават децата да споделят мнението си.

В твоето училище обсъждат ли се следните теми в часовете:

Видно е от графиката по-горе, че групата на децата, която познава различни форми на участие, по-често посочва, че в училище се обсъждат различни теми, свързани с гражданското образование. Това е индикатор, че не е достатъчно само да присъстват такива теми, но трябва да се направи така, че децата да се интересуват от тях и да се чувстват включени.

Има ли Ученически съвет във Вашето училище?

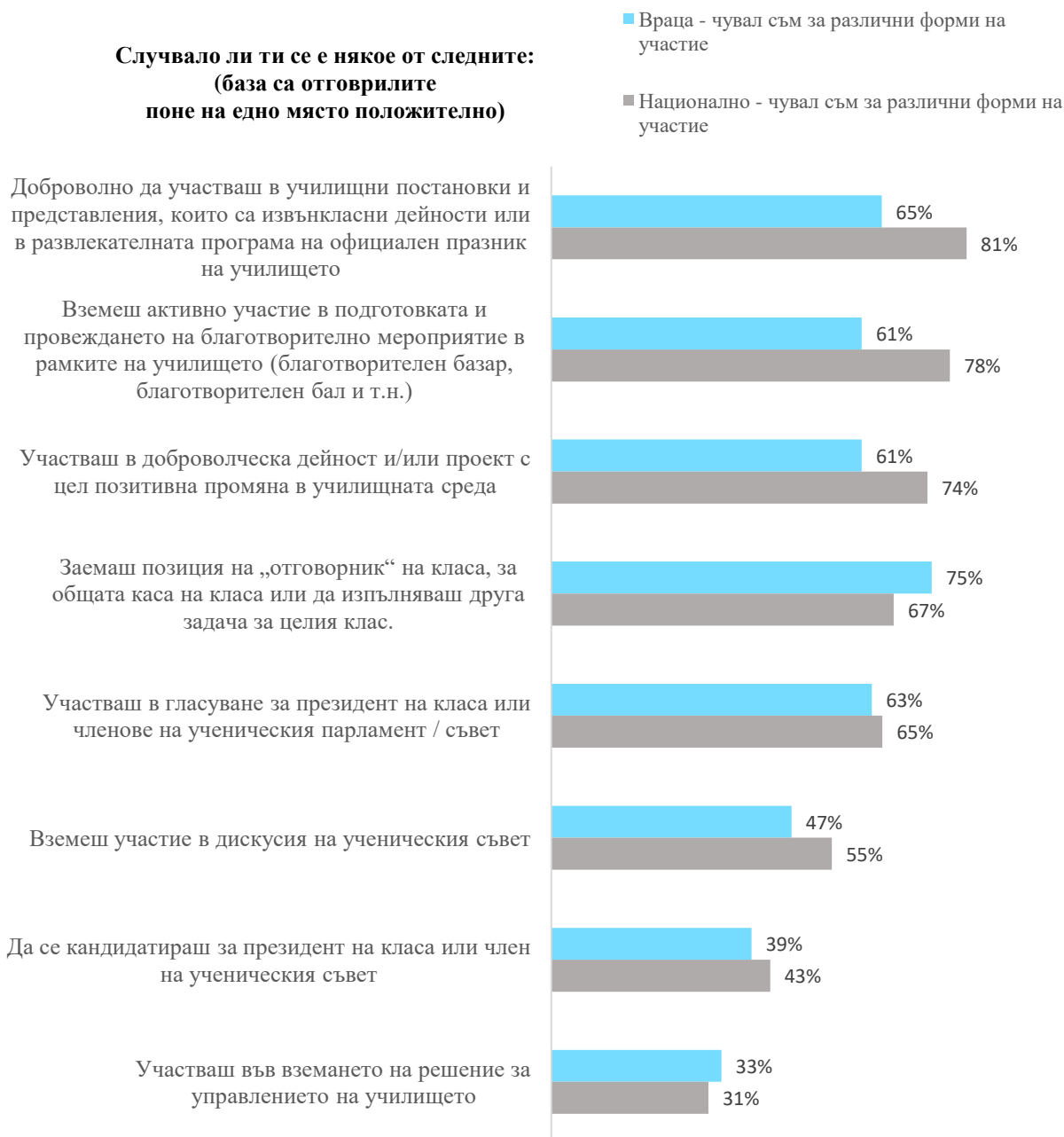
Ученическите съвети (УС) са разгледани не само като създадени легитимни форми на ученическо самоуправление, но и като вид организационна структура, която може да окаже силно влияние върху процесите на вземане на решение и да привлича учениците към активно отстояване и заявяване на позициите. Като цяло положителна оценка на активността на УС дават над 50% от анкетираните деца и от двете разглеждани групи. Въпросът за реалната активност на УС може да бъде предмет на отделно проучване, защото качественият анализ на тяхната дейност ще даде много важна информация за процесите, които текат в училищата, и за начина, по който се формират нагласите за активност в една организирана структура. Де факто УС са първият вид създадена специално за децата структура, чрез която подрастващите могат да се изявят като активни граждани. Начинът, по който я възприемат и по който самите ученически съвети функционират, е възможно да окаже влияние върху нагласите им за гражданско участие чрез други организирани структури, след като станат пълнолетни.

Дейности на Ученическият съвет:

Данните от тази графика са индикатор за това как функционират УС в общината. Основно те се припознават като организиращи различни мероприятия, а два пъти по-рядко – като трибуна или защитници на правата на учениците. 20% от анкетираните от групата на информираните деца заявяват, че не са информирани какво точно прави Ученическият съвет. Този процент на национално ниво е 8%.

**Случвало ли ти се е някое от следните:
(база са отговорилите
поне на едно място положително)**

Самите деца (групата на информирани за гражданско участие) са се включвали в различни дейности, най-вече с развлекателен характер, в рамките на УС. Два пъти по-малка е групата на децата, които са участвали във вземането на решения, свързани с управлението на учебните дейности.

Интересно е да се види в сравнителен план групата на децата, които не са участвали в нито една дейност на УС до момента.

	* Данните са сред всички анкетиранни	Не, никога		
		Национално ниво	Община Враца	Разлика
Случвало ли ти се е да:	Заемаш позиция на „отговорник“ на класа, за общата каса на класа или да изпълняваш друга задача за целия клас	58.5%	41.7%	-16.7%
	Участваш в гласуване за президент на класа или членове на Ученическия парламент/съвет	53.2%	53.5%	0.4%
	Да се кандидатираш за президент на класа или член на Ученическия съвет	74.8%	72.2%	-2.6%
	Вземеш участие в дискусия на Ученическия съвет	63.9%	68.9%	5.0%
	Участваш във вземането на решение за управлението на училището	81.1%	80.2%	-0.9%
	Участваш в доброволческа дейност и/или проект с цел позитивна промяна в училищната среда	57.5%	56.2%	-1.3%
	Доброволно да участваш в училищни постановки и представления, които са извънкласни дейности, или в развлекателната програма на официален празник на училището	46.7%	44.3%	-2.4%
	Вземеш активно участие в подготовката и провеждането на благотворително мероприятие в рамките на училището (благотворителен базар, благотворителен бал и т.н.)	45.6%	55.8%	10.1%

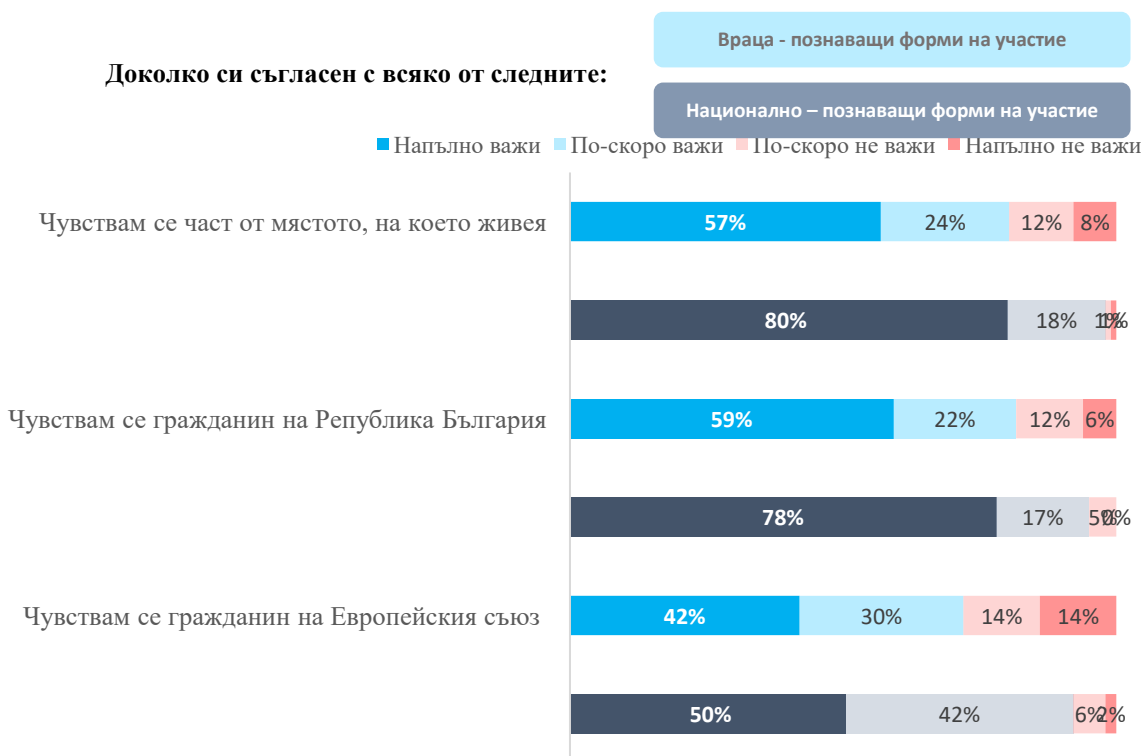
Най-голяма е групата на учениците, които никога не са участвали в процесите на вземане на решение в своето училище. Ако погледнем данните от призмата на това доколко учениците проявяват интерес да участват в гласуване и да се кандидатираат, отново виждаме едно преобладаващо неактивно мнозинство.

По-малките ученици и тези, попадали в ситуация на риск, по-често никога не са вземали участие в изброените дейности, свързани с училищния живот. Учащите в училища с техническа насоченост по-рядко са вземали участие в дискусии на УС и по-рядко са се кандидатирали за президент на класа или член на УС. За сметка на това по-често са заемали позиция „отговорник на класа“ и са гласували за избирането на президент на класа. Представителите на този тип учебни заведения много по-рядко от останалите участват и в благотворителна дейност. Традиционно и тук момичетата заемат по-висок дял на активно участващи в училищния живот.

Профилиране – региони на идентификация

Чувството за принадлежност сред всички анкетирани подрастващи в община Враца е най-силно изразено по отношение на мястото, на което живеят, а най-слабо – по отношение на връзката с Европейския съюз.

Сходни са данните за групата на децата, които са по-тясно свързани с гражданското участие.

Профилиране – ценностни нагласи

Интересен е погледът към данните за ценностните нагласи по отношение на ролята в обществото на мъжете и жените и правата на хората като цяло. Макар и с относително малки дялове се вижда, че по отношение на целия набор от индикатори анкетираните подрастващи показват по-ниски нива на толерантност, отколкото анкетираните деца на национално ниво. Също така се отличава и тенденция към оценяване на ролята на мъжете като водеща спрямо жените.

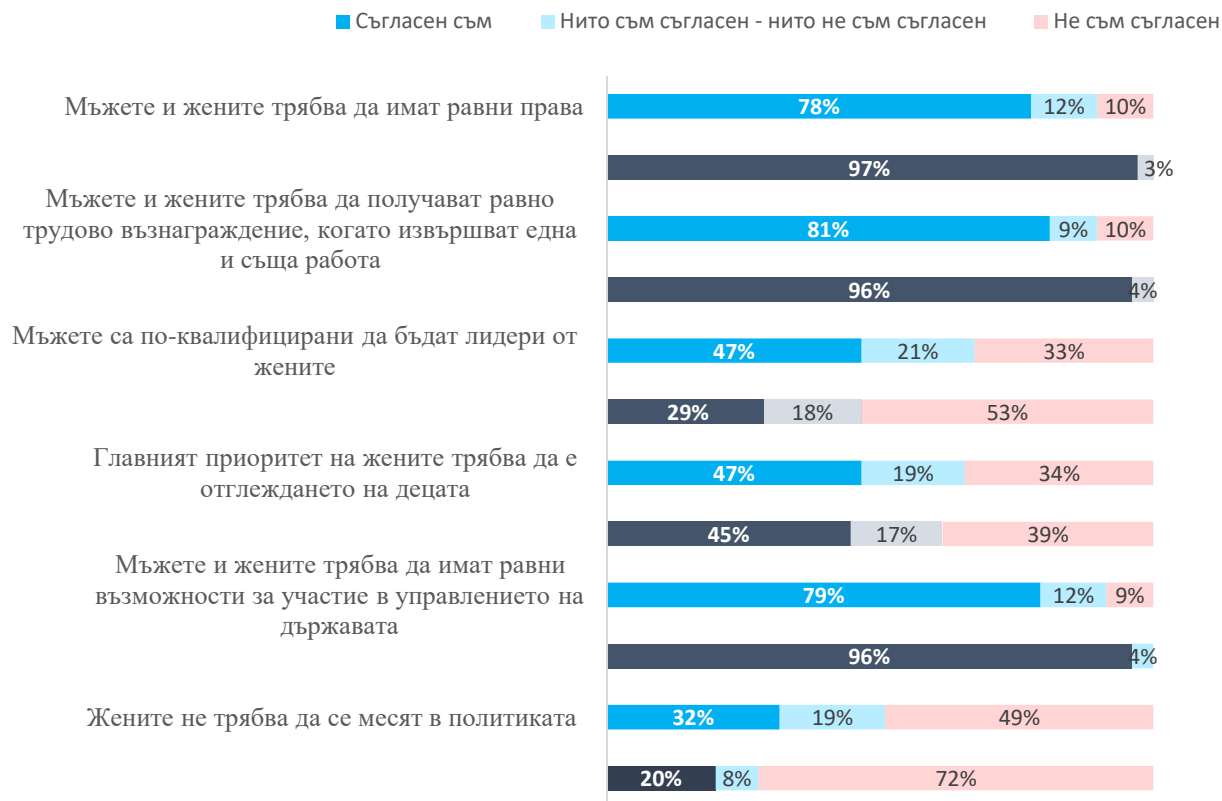
Статистическото разпределение показва, че стигмата за ролята на жените в обществото е представена и сред най-младите. Поддръжниците на твърденията, че жените трябва да са съсредоточени върху семейството, да не участват в политиката и че мъжете са по-добри специалисти, са най-често момчетата. Момчетата, от своя страна, в много по-голяма степен разпознават идеята за икономическо и социално равенство между хората. Интересно е, че тези нагласи се разпространяват сред децата едва в по-късен гимназиален етап. Учениците между 9 и 10 клас показват най-силна толерантност към половете, но с преминаването към 11 и 12 клас все повече младежи са склонни да се съгласят с това, че мъжете са по-квалифицирани за лидери и главният приоритет на жените трябва да бъде отглеждането на деца. Дванадесетокласниците най-слабо подкрепят твърденията, че хората трябва да имат равен шанс за образование, заплащане, възможности за участие в управлението на държавата и равни права. Идеята за равенство между половете е най-слабо разпространена сред децата, които към момента живеят в села.

	* Данните са сред всички анкетирани	Напълно съгласен		
		Национално ниво	Община Враца	Разлика
q36_До каква степен си съгласен с изброените твърдения:	Мъжете и жените трябва да имат равни възможности за участие в управлението на държавата	75.9%	71.6%	-4.3%
	Мъжете и жените трябва да имат равни права	81.5%	71.1%	-10.4%
	Мъжете и жените трябва да получават равно трудово възнаграждение, когато извършват една и съща работа	77.7%	71.6%	-6.2%
	Мъжете са по-квалифицирани да бъдат лидери от жените	14.0%	19.2%	5.2%
	Главният приоритет на жените трябва да е отглеждането на децата	18.0%	13.8%	-4.2%
	Всички хора трябва да имат равен шанс за получаване на добро образование	82.8%	77.8%	-5.1%
	Всички хора трябва да имат равен шанс за получаване на добра работа	71.1%	62.5%	-8.6%
	Всички хора трябва да бъдат окуражавани да участват в избори	49.6%	52.6%	3.0%
	Всички хора, без значение от етноса, трябва да имат равни права и отговорности	72.9%	60.9%	-12.0%
	Жените не трябва да се месят в политиката	7.5%	9.7%	2.2%

Враца - познаващи форми на участие

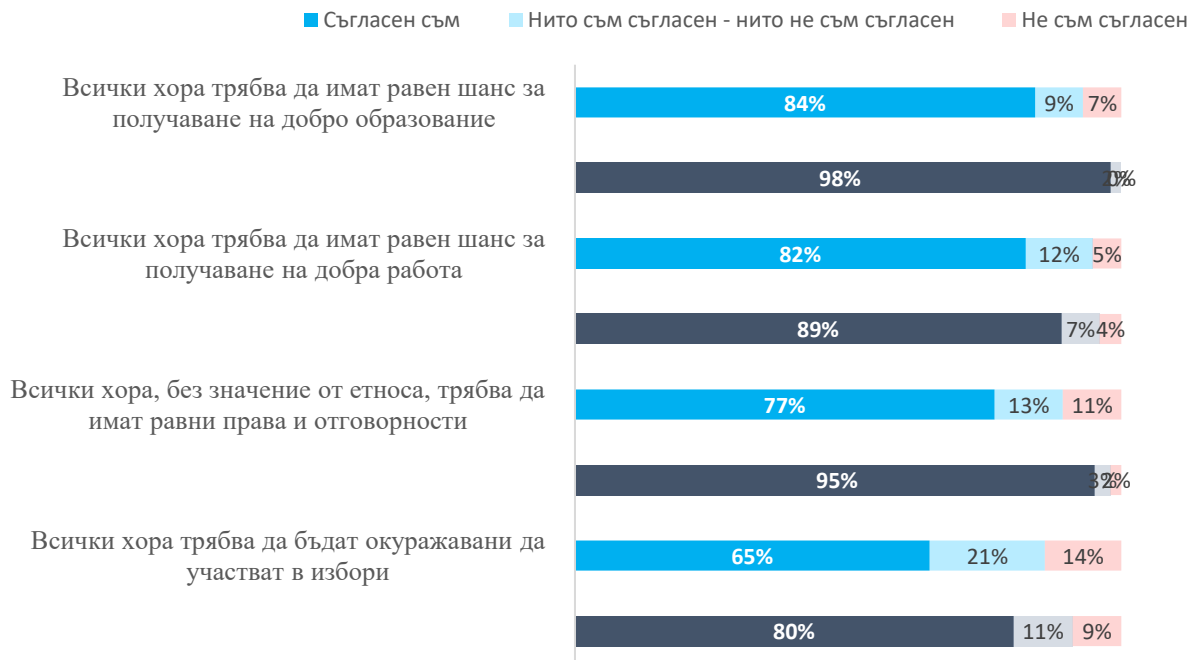
Национално – познаващи форми на участие

Доколко си съгласен с всяко от следните:

Тази тенденция се запазва и сред групата на децата, които са посочили, че познават формите на детско участие. Близко половината от тях смятат, че мъжете са по-квалифицирани да бъдат лидери, а 10% подкрепят да има различно заплащане за труда на мъжете и жените.

Доколко си съгласен с всяко от следните:

По отношение на равните права отново се наблюдават някои разлики в сравнение с данните на национално ниво. Нивата на толерантност и нагласите към недискриминативно отношение, макар и с неголяма разлика, са по-ниски във Враца, отколкото в страната. Едва 65% от активните деца подкрепят твърдението, че всички трябва да участват в избори.

Гласуването на избори е по-малко важно за участвалите в проучването деца в сравнение с децата със сходен профил на национално ниво, но живеещите във Враца подрастващи са по-склонни да се включат в политическа партия.

Забелязва се, че учениците в 11 клас в по-висока степен считат изброените за много важни. Обособяват се и по-категорични нагласи сред шестокласниците по някои определени теми. Такива например са важноста от спазването на законите, познаването на историята на България, уважението към правото на останалите да имат собствено мнение и предлагане на подкрепа за хората, които се намират в по-лошо положение. За сметка на това те рядко разпознават останалите изброени твърдения като „Много важни“. Аналогично с предходно анализирани данни и тук се наблюдават повече категорични отговори сред момчетата. Момчетата взимат превес единствено по отношение на важноста от гласуване.

Статистическото разпределение показва, че между мненията на децата, попадали в рискована ситуация, и тези, които не са, се наблюдават малки различия. Обособяват се твърдения, които децата в риск подкрепят по-силно. Според данните тази обособена група по-силно подкрепя важността от активното участие в политическия живот на страната, както и оказването на уважение към хората, които представляват и работят в местната общината.

	* Данните са сред всички анкетиращи	Много е важно		
		Национално ниво	Община Враца	Разлика
Смяташ ли, че е важно:	Гласуването на избори	44.7%	34.1%	-10.6%
	Включването в политическа партия	7.8%	12.5%	4.7%
	Познаването на историята на България	69.4%	69.4%	0.0%
	Следенето на политическите проблеми във вестниците, по радиото, телевизията или в интернет	12.8%	21.8%	9.0%
	Участието в политически дискусии	9.0%	14.4%	5.4%
	Оказването на уважение към представителите на правителството	18.7%	20.1%	1.4%
	Оказване на уважение към кмета на общината, в която живееш	32.8%	38.0%	5.2%
	Оказване на уважение към общинските съветници на общината, в която живееш	21.9%	27.0%	5.2%
	Усърдният труд/трудолюбието	65.6%	61.5%	-4.1%
	Спазването на законите	74.4%	65.3%	-9.1%
	Осигуряването на работа и дом за всички семейства	72.8%	73.3%	0.5%
	Уважаване на правото на останалите да имат собствено мнение	62.7%	68.6%	6.0%
	Осигуряване на подкрепа на хората, които се намират в по-лошо положение от самите нас	57.2%	61.8%	4.6%
	Участието в мирни протести против закони, които не са справедливи	26.7%	33.0%	6.4%
	Участието в дейности, които биха подпомогнали хората в обществото	41.3%	41.7%	0.4%
	Участието в дейности за защита на правата на човека	50.3%	47.3%	-3.0%
	Участието в дейности за защита на природата	55.3%	57.7%	2.3%
	Полагането на собствени усилия за опазване на природните богатства	57.6%	52.5%	-5.1%

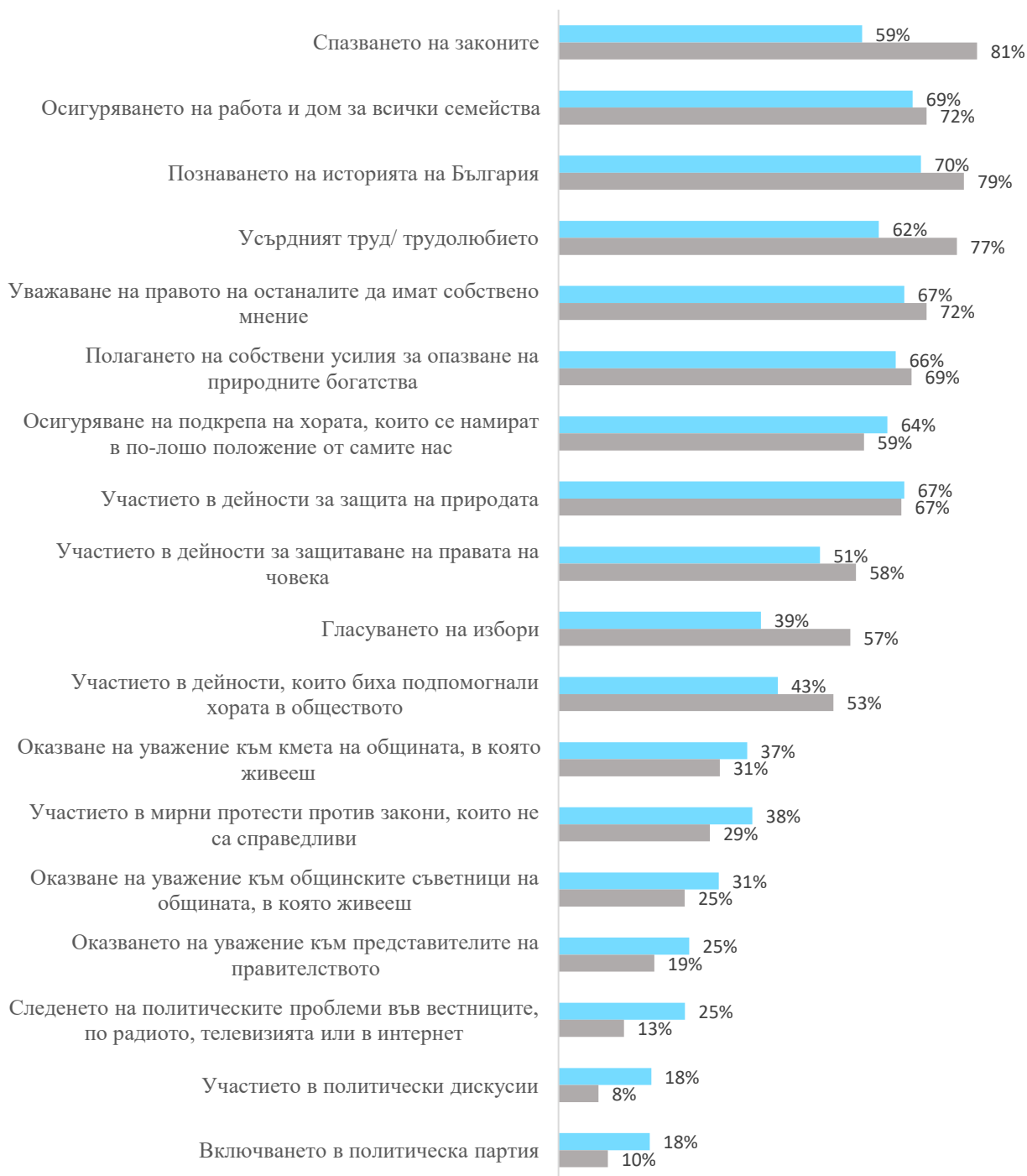
Въпреки високите си стойности на оценка е интересно да се отбележи, че за учениците от общината спазването на законите е посочвано в по-ниска степен, отколкото на национално ниво.

Както се вижда и от следващата графика, тенденциите се запазват и сред групата на по-информираните за детското участие анкетираните. По-висока ценностна подкрепа децата от тази група дават на грижата за хора в неравностойно положение.

Кое от следните смяташ за много важно?

■ Враца - познавам форми на участие

■ Национално - познавам форми на участие

Как си представят децата своята гражданска позиция и активност след навършване на 18 години, може да видим през индикаторите за това какво биха направили със сигурност и какво никога не биха направили.

Участниците в проучването най-често са склонни да гласуват информирано, да представят възгледите си и да се отнасят отговорно към околната среда.

От гледна точка на настоящата си възраст не си представят да участват в активни протестни действия, свързани с блокади и публично афиширане на мнението чрез графити, както и не са мотивирани да участват в политически партии или да се кандидатираат на избори.

Статистическото разпределение по възраст показва, че в най-голяма степен социално и политически ангажирани са децата между 9 и 10 клас, като сред дванадесетокласниците желанието за участие в политическия живот на страната рязко спада. Представителите на частни основни училища и гимназии по-често застават категорично зад важността от участие в избори и вземането на информирано решение за избрания кандидат. Тези нагласи са най-силно разпространени и сред учениците, които към момента живеят в по-големи населени места. Традиционно и тук момичетата се открояват като по-активна група. Децата, попадали в рисковата ситуация, значително по-често от останалите защитават важността от политическа активност сред младите.

		Със сигурност бих направил това			Със сигурност не бих направил това		
		Национално ниво	Община Враца	Разлика	Национално ниво	Община Враца	Разлика
Смяташ ли, че след като станеш на 18 г., би направил следните неща:	Да представиш своите възгледи пред другите, с цел да изразиш мнението си	31.7%	37.2%	5.5%	6.5%	7.0%	0.5%
	Да се свържеш с някой кандидат на избори, с цел да изразиш мнението си	10.8%	17.3%	6.5%	28.2%	20.6%	-7.7%
	Да вземеш участие в мирен поход, с цел да изразиш мнението си	15.7%	25.8%	10.1%	16.0%	13.6%	-2.4%
	Да събереш подписи за петиция, с цел да изразиш мнението си	10.6%	20.2%	9.6%	24.0%	19.7%	-4.3%

Да пишеш в онлайн дискуссионен форум, с цел да изразиш мнението си	11.7%	19.8%	8.1%	19.3%	14.2%	-5.2%
Да организираш онлайн група, с цел да изразиш мнението си	7.9%	16.5%	8.7%	27.9%	23.6%	-4.3%
Да участваш в онлайн кампания, с цел да изразиш мнението си	12.6%	18.9%	6.3%	21.1%	19.8%	-1.3%
Да купуваш определени продукти, с цел да изразиш мнението си	12.5%	18.4%	5.9%	24.7%	23.6%	-1.1%
Да пишеш със спрей слогани по стените, с цел да изразиш мнението си	4.1%	15.6%	11.6%	64.9%	53.1%	-11.8%
Да блокираш пътното движение в знак на протест, с цел да изразиш мнението си	4.6%	13.1%	8.5%	59.7%	50.7%	-9.0%
Да блокираш обществени сгради в знак на протест, с цел да изразиш мнението си	3.0%	14.2%	11.2%	59.7%	49.1%	-10.6%
Като възрастен да гласуваш на местни избори	48.0%	40.6%	-7.4%	7.0%	14.2%	7.1%
Като възрастен да гласуваш на национални избори	47.0%	39.3%	-7.7%	6.8%	13.3%	6.5%
Като възрастен да проучваш информация за кандидатите, преди да гласуваш	40.5%	40.9%	0.3%	7.8%	13.9%	6.1%
Като възрастен да помогнеш на кандидат или партия в кампанията му по време на избори	12.5%	16.1%	3.6%	24.0%	21.8%	-2.2%
Като възрастен да се присъединиш към политическа партия	6.8%	12.6%	5.7%	31.4%	36.2%	4.8%
Като възрастен да се включиш в търговски съюз	8.0%	14.8%	6.8%	26.0%	27.8%	1.7%
Като възрастен да се кандидатираш за местните избори	8.0%	12.0%	4.0%	32.4%	34.0%	1.6%
Като възрастен да се присъединиш към организация с политическа или социална кауза	8.8%	15.8%	7.0%	28.9%	29.7%	0.7%

Като възрастен да участваш в доброволчески дейности, за да подпомогнеш общността	27.5%	24.0%	-3.5%	11.2%	13.0%	1.8%
Като възрастен да положиш собствени усилия, за да опазиш природата	44.9%	42.6%	-2.3%	5.1%	11.0%	5.9%
Като възрастен да гласуваш на евроизбори	34.8%	24.9%	-9.9%	7.8%	17.7%	9.9%

Интересна е картината в групата на активно информираните деца. Тук вече се вижда по-ясно изразена нагласа към гласуване, и то информирано. Тези деца са и по-категорични в това, че ще отстояват и заявяват мнението си. В сравнение с данните на национално ниво тази група подрастващи заявява в по-голяма степен готовност за проактивно поведение при несъгласие с дадено решение – протести и дори инициране създаването на онлайн група като форма на изразяване на мнението.

**Кое от следните смяташ,
че със сигурност би направил след 18?**

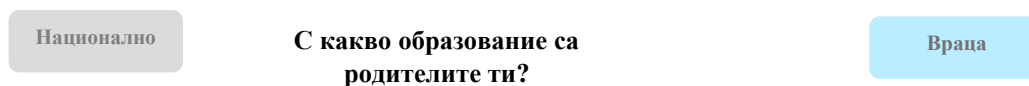
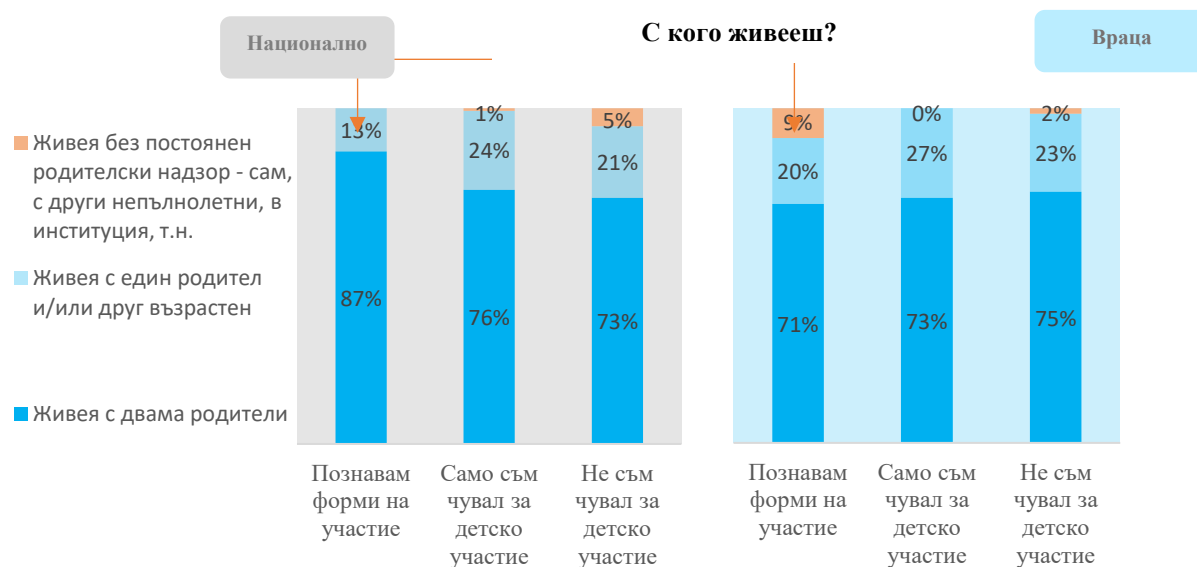

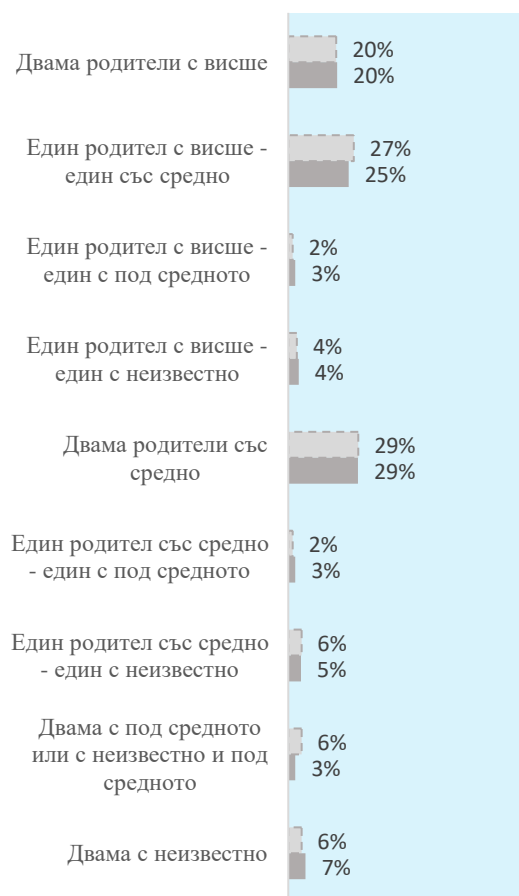
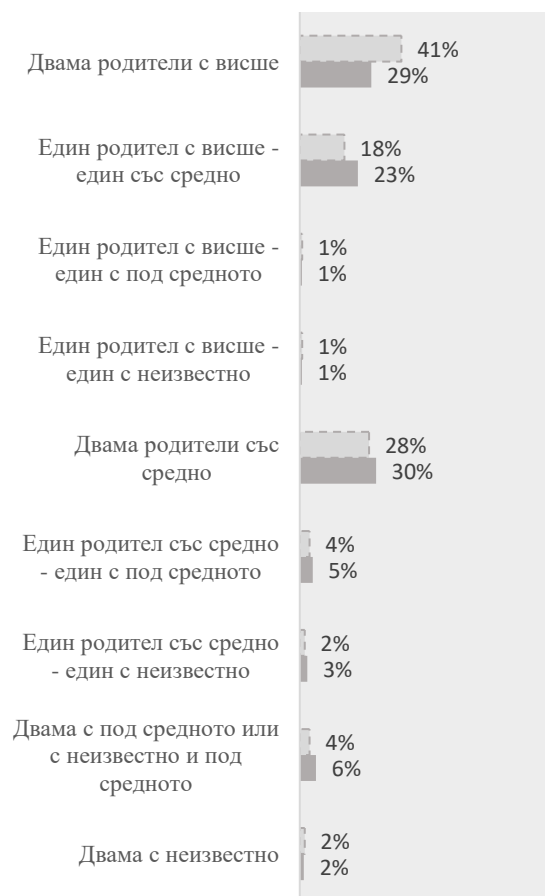
Основни проблеми на децата:

Агресия, тормоз и насилие, прояви на дискриминация, бедност и недохранване, липса на добри примери за подражание са най-вече проблемите, които анкетираните подрастващи от Враца по-често поставят.

Профилиране – семейна среда

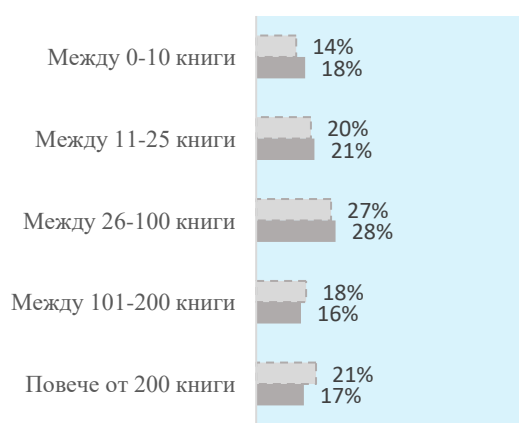
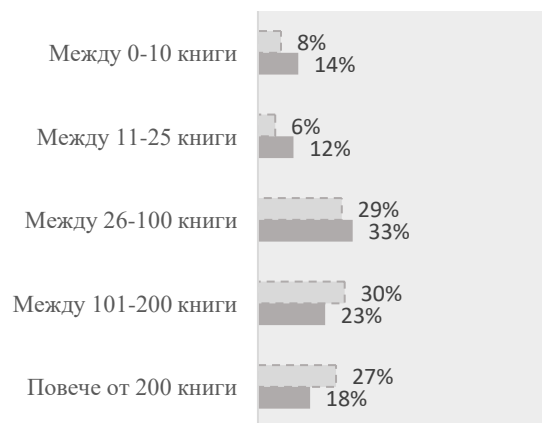

Познавам форми на участие

Всички

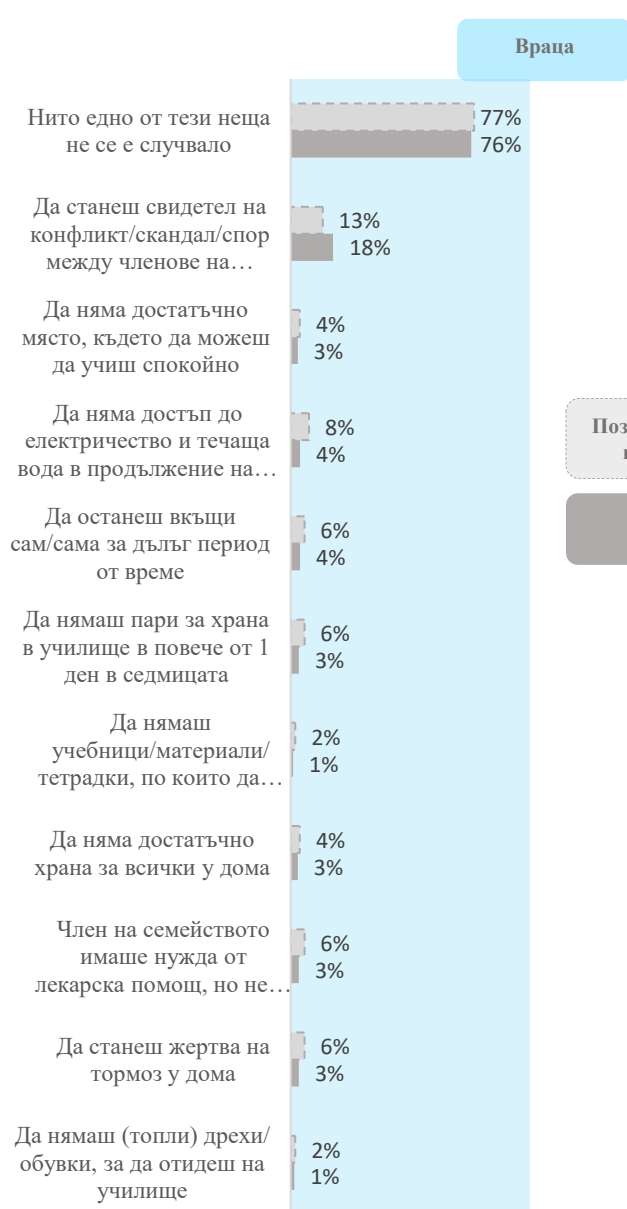
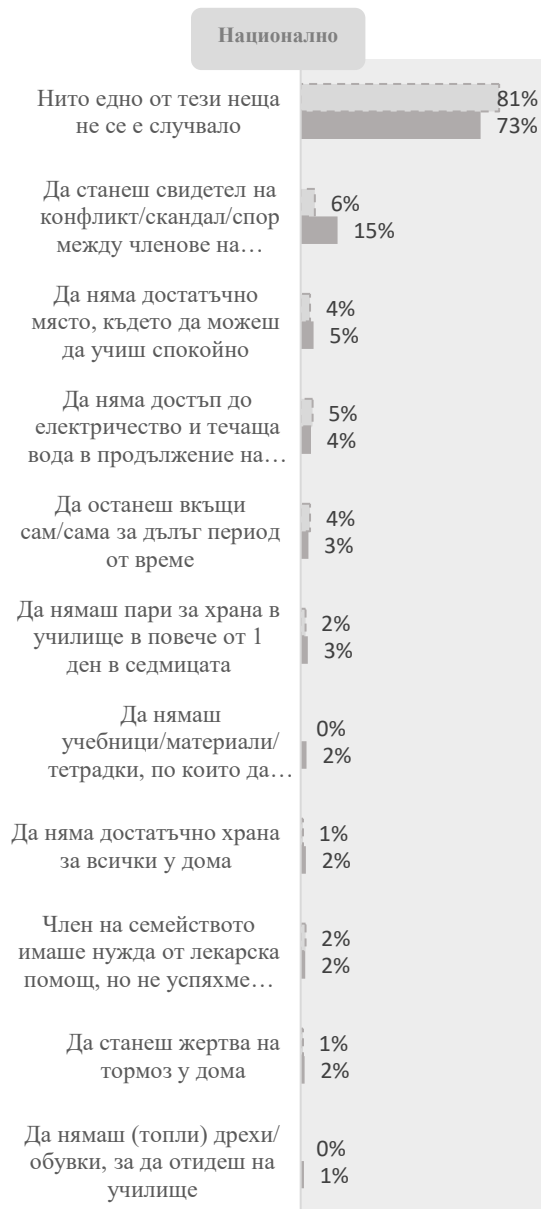
С колко книги разполагате вкъщи?

Познавам форми на участие

Всички

Някоя от следните ситуации случвала ли ти се е през последната година?

Познавам форми на участие

Всички

В заключение:

Проведеното проучване в община Враца сред деца на възраст над 12 години показва относително по-високо ниво на информираност спрямо данните на национално ниво.

Като основен източник на информация за правата на децата в общината се припознава училището. Проучването показва и ясен модел на разбиране от страна на подрастващите как трябва да се постъпи, ако те са изправени пред проблем, свързан с техните права. Моделът при децата в 6-7 клас е обвързан със семейството и учителите като източници на авторитет и закрила, докато по-горните класове насочват своите очаквания за подкрепа към полиция, съд, адвокат и директора на училището.

Над 70 % от децата заявяват, че **чувстват**, че могат да допринесат за промяна на някои от проблемите, които забелязват в средата около себе си. Когато обаче погледнем към тази нагласа в полето на **знанието**, чрез което да се осъществи действие, вече само 21,6% са напълно сигурни в своите познания. А следващото ниво – **заявяването** на желанието за участие в процесите на вземане на решение – се отнася до над една трета от участниците (33,2%).

Оценката, която дават подрастващите от община Враца за създадените механизми и подкрепата за детско участие, е по-висока от тази на национално ниво. Близо три пъти повече деца посочват, че има достатъчно информация за правото на децата на участие и че тя е разбираема.

Училищните съвети в общината се припознават основно като организиращи различни мероприятия, а два пъти по-рядко – като трибуна или защитници на правата на учениците. 20% от анкетираните деца от групата на информираните заявяват, че не знаят какво точно прави Ученическият съвет, което е с 12% повече, отколкото на национално ниво. Гласуването на избори е по-малко важно за участвалите в проучването деца от общината в сравнение с децата със сходен профил на национално ниво, но живеещите във Враца подрастващи са по-склонни да се включат в политическа партия.

Като цяло участниците в проучването заявяват, че след като навършат 18 години, ще гласуват информирано, ще представят възгледите си и ще се отнасят отговорно към околната среда.